

TÜRK ÖZEL HUKUKUNDA ŞİDDET VE ISRARLI TAKİP KAVRAMI İLE ISRARLI TAKİP MAĞDURUNUN KORUNMASI

Alper UYUMAZ*

İdris AKDAĞ**

ÖZET

Özel bir hukuka aykırılık hâli olarak karşımıza çıkan ısrarlı takip, bünyesinde birçok hukuka aykırı fiil barındırmaktadır. İsrarlı takip teşkil eden bu fiiller özel hukuk açısından en başta kişilik haklarının ihlâline yol açtıkları için mağdur; Medenî Hukukun kişilik haklarının korunmasına ilişkin hükümlerine göre; hukukî yollara başvurabilecektir. Ancak Medenî hukuktaki bu hukukî yolların yanı sıra, bu konuda etkin bir korumanın sağlanması amacıyla 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunda (AKKŞÖDK) ısrarlı takip mağduru; kadınlar, çocuklar ve aile bireyleri yanında, koruma altına alınan bir diğer kişi grubu olarak düzenlenmiştir. Böylece, ısrarlı takip mağdurları özel kanunda düzenlenen hükümler çerçevesinde koruma altına alınmışlardır.

İsrarlı takip teşkil eden fiiller, daha çok şiddet şeklinde gerçekleştiği için bu çalışmada öncelikle ısrarlı takibi ilgilendirebilecek düzeyde, genel olarak şiddet kavramından bahsedilip daha sonra ısrarlı takip konusu ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: İsrarlı takip, şiddet mağduru, kadına karşı şiddet, taciz, aile içi şiddet.

VIOLENCE-STALKING TERMS AND THE PROTECTION OF VICTIM WITH THE SCOPE OF TURKISH CIVIL LAW

ABSTRACT

Stalking is a special form of wrongful act that incorporates variety of tortious acts. Victims may take legal action resorting to personal rights provisions of Turkish Civil Law No.6284. Stalking firstly acts causes to violate. In addition to legal protection mechanisms set forth under Turkish Civil Law, “The Code for Protecting Family and Preventing Violence against Women” was enacted so as to provide effective protection in this regard. By means of this Code, further protective mechanisms for stalking victims as well as women, children and other members of

* Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, alperuyumaz@selcuk.edu.tr.

** Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Hukuk Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi, iakdag@selcuk.edu.tr.

family are provided. By this way, victims of stalking have been protected by provisions settled in this special law. Stalking is a typical form of violence, therefore; in this study initially the term of violence is analyzed to the extent it is relevant and then stalking is handled comprehensively.

Keywords: *Stalking, victim of violence, violence against women, harassment, domestic violence.*

I. GİRİŞ

Bu çalışmada, hukukumuz açısından yeni bir kavram olan ısrarlı takip kavramı ve ısrarlı takip durumunda, mağdurun başvurabileceği hukukî yollar üzerinde durulacaktır. Ancak, ısrarlı takip kavramını açıklamadan önce şiddet olgusunun açıklanması gereklidir. Zira ısrarlı takip şeklinde gerçekleşen fiiller sonucunda mağdur, çoğunlukla şiddete maruz kalmaktadır. Buradaki şiddet ifadesinden kastedilen sadece fiziksel şiddet değildir. Şiddet ifadesiyle fiziksel şiddetin yanı sıra cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranışın anlaşılması gerekir. Ayrıca, 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliğinde¹ ısrarlı takip ifade edilirken “...şiddet uygulayanın, şiddet mağduruna yönelik olarak...” (Yön. m.3/I, ş) şeklinde şiddet de vurgulanmıştır. Bu yüzden ısrarlı takiple ilgisi olduğu ölçüde şiddet olgusuna da değinilecektir.

Türkiye’de aile içinde gerçekleşen anlaşmazlıklardan dolayı aile içinde ve bilhassa da kadınlara karşı gerçekleştirilen hukuka aykırı fiiller, sadece şiddetten ibaret değildir. Bu anlamda, kadına uygulanan fiziksel ve psikolojik şiddet yanında, mağdurlar hukuka aykırılığın özel bir türü olarak karşımıza çıkan, ısrarlı takip teşkil eden fiillere de maruz kalmaktadırlar.

Türkiye ölçeğinde ısrarlı takip teşkil eden fiiller değerlendirildiğinde ve bu konuda özellikle medyada çıkan haberler² de dikkate alındığında,

¹ R.G. 18.01.2013, S. 28532.

² Bu konuda basında çıkan bir haber ısrarlı takibe uygulama açısından örnek teşkil edebilir: “Erkek şiddetinin arttığı son yıllarda şiddet mağduru kadınlar için emsal bir karar çıktı. Eski erkek arkadaşının üç yıldır süren şiddet ve tehditleri üzerine avukata başvuran genç kadın, 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında Aile Mahkemesinde koruma talebinde bulundu. Mahkeme, genç kadının süresiz olarak kimlik ve adres bilgilerinin gizli tutulması, kimlik ve diğer bilgi belgelerinin değiştirilmesi, vergi, nüfus cüzdanı, sosyal güvenlik bilgileri ve kayıtlarının değiştirilmesi, nüfus cüzdanı, sürücü belgesi, pasaport, evlilik cüzdanı ve diploma gibi her türlü ruhsat ve resmî belgelerin

genelde kadın-erkek arasındaki anlaşmazlıklarda ve boşanma durumlarında bu tip fiillere sıklıkla rastlanılmaktadır. Zira boşanma, ayrılık veya sevgisine karşılık bulamama sonucunda, bu durumu kabullenemeyen kişinin mağduru sürekli bir biçimde rahatsız ettiği, fiziksel ve psikolojik şiddet fiillerinin yanı sıra mağdurların sürekli olarak değişik şekillerde takip edildiği, çeşitli iletişim vasıtalarıyla rahatsız edildiği ve bu şekilde amacına ulaşamayan faillerin, çoğunlukla cinayetle sonuçlanan ağır şiddet fiillerini işledikleri görülmektedir. Bu sebeple ısrarlı takip modern toplumlarda özellikle kriminolojik olarak giderek önemli bir sorun olarak belirginleşmektedir³. Böylece bu tür durumlarda mağdurun etkin bir şekilde korunabilmesi için ısrarlı takip teşkil eden fiilleri gerçekleştiren faile olabildiğince erken müdahaleyi öngören kanunî düzenlemelerin oluşturulması gerekmektedir. Bu sebeple, başta Amerika Birleşik Devletleri'nde olmak üzere, mağdurun etkin bir şekilde korunması ve ısrarlı takip teşkil eden fiillerin işlenmesini engellemek adına ceza kanunlarında söz konusu fiiller suç olarak düzenlenmiştir. Türkiye'de henüz bir suç olarak düzenlenmese de ısrarlı takip bünyesindeki fiiller, ceza kanunlarında yer alan suçlar ihlâl edildiği ölçüde fail açısından cezaî sorumluluk gündeme gelecektir.

Özel hukuk açısından ise ısrarlı takip teşkil eden fiillere bakıldığında, söz konusu fiillerin başta Türk Medenî Kanunun⁴ kişilik hakkını koruyan hükümlerine aykırılık teşkil ettiklerinden dolayı, ısrarlı takibi doğrudan düzenleyen bir hukukî düzenleme olmasa da Türk Medenî Kanunun bu hükümleri çerçevesinde koruma yollarına başvurulabilecektir. Ayrıca, Türkiye uluslararası nitelikteki, "*Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesini (İstanbul*

değiştirilmesi, devam etmekte olduğu eğitim öğretim kurumunun değiştirilmesi ve fizyolojik görüntüsünün estetik ve cerrahi yolla veya estetik ve cerrahi yol gerekmeksizin değiştirilmesi ve buna uygun olarak kimlik bilgilerinin yeniden düzenlenmesine karar verdi. Daha önce şiddet mağduru bir kadın için sadece altı aylık süre ile isim ve soy isim değişikliği kararı verilirken, üniversiteli genç kadın için verilen karar emsal teşkil etti. Mahkeme, kararın bir hafta önce verilmesi ile kararların yerine getirilmesi için cumhuriyet savcılığına re'sen yazı gönderdi. Kararın icrası cumhuriyet savcılığı tarafından gerçekleştirilecek. Genç kadının kimlik bilgilerinin değiştirilmesinin yanı sıra estetik ameliyatları da yine devlet imkânıyla yapılacaktır" şeklindedir. Bkz. <http://www.milliyet.com.tr/sadece-hayatini-degil-yuzunu-degundem-1978136/> (Erişim Tarihi: 02.12.2014).

³ **Mustaine**, Elizabeth Ehrhardt/ **Tewksbury**, Richard, A Routine Activity Theory Explanation for Women's Stalking Victimization, Violence Against Women, Vol. 5, No. 1 January 1999, p. 43-62, p. 3.

⁴ R.G. 8.12.2001, S.24607.

Sözleşmesi)⁵” kabul ederek, Türkiye’de ısrarlı takibe ilişkin hukukî gelişmeler ivme kazanmıştır. Zira söz konusu sözleşmenin 34 üncü maddesinde yeterli olmasa da, ısrarlı takip kavramına ilişkin kısa bir tanımlama bulunmaktadır⁶. Bunun yanında, İstanbul Sözleşmesinin kabulünden sonra mülga olan 4320sayılı Ailenin Korunmasına dair Kanun’un⁷ yerine çıkarılan 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Şiddetin Önlenmesine dair Kanun⁸ ve bu kanunun uygulanmasına yönelik olarak 2013 yılında çıkarılan Yönetmelikte, korunacak kişi grupları içinde ısrarlı takip mağduru da gösterilmiştir.

⁵ İstanbul’da imzaya açılan sözleşme, “*İstanbul Sözleşmesi*” olarak da anılmaktadır. Türkiye, 11 Mayıs 2011 tarihinde Sözleşme, imzaya açıldığında ilk imzayı atmış, 24 Kasım 2011 tarihinde TBMM onaylayarak (24.11.2011 tarihli ve 6251 Sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan sözleşme 10.02.2011 tarihli ve 2012/2816 sayılı Bakanlar kurulu kararına uygun olarak yürürlüğe konmuştur) 8 Mart 2012 tarihinde, Dünya Kadınlar Gününde, 28227 sayılı (Mükerrer) Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Ayrıca, bu sözleşme Türkiye tarafından kabul edilmeden önce bu konu açısından önem arzeden bir karar olan AİHM’nin 9.9.2009 tarihli *Opuz vs. Turkey* davasında verilen karar incelenmelidir. Söz konusu davadaki olayda N. Opuz kocası H. Opuz tarafından defalarca saldırıya uğramıştır. Bu olaydan dolayı cezaevine giren H. Opuz uzun süre tutuklu olarak yargılandıktan sonra cezaevinden çıkmıştır. Ceza evinden çıktıktan sonra, H. Opuz, N. Opuz’u kendisi ile beraber olması için tehdit etmeye devam etmiştir. N. Opuz’un sürekli kocası tarafından tehdit edilmesi ve kendisine şiddet uygulanmasından dolayı bu olay ısrarlı takip olarak değerlendirilebilir. Bu davada, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi “*Yargı makamlarının genel olarak kadına yönelik şiddet konusunda gereken hassasiyeti göstermeyip, kayıtsız kalması ve sanıkların şiddet eylemlerinin cezaî yaptırma tâbi tutulmaması gerçeği karşısında, kadınların şiddetten korunması noktasında, cinsiyet ayrımcılığına dayalı bir hak ihlâli bulunduğunu*” tespit etmiştir. Ardından bu durumun, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 2 inci, 3 üncü ve 14 üncü maddelerine aykırı olduğu hususu mahkemece karara bağlanmıştır. Bu karardan kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmek üzere, Türkiye ilk olarak 11 Mayıs 2011 tarihinde “*İstanbul Sözleşmesi*”ni imzalamış, ardından ise 6284 sayılı Kanun yürürlüğe girmiştir. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. **Doğan**, Recep, *Kadına Yönelik Şiddetin Bir Türü Olarak İsrarlı Takip (Stalking) Kavramı ve Suçu*, ABD, Yıl 72, S. 2, 2014, s. 136-154, s. 149., Kararın aslı için Avrupa Konseyi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-92945> (Erişim Tarihi: 07.11.2014).

⁶ Söz konusu sözleşmede “*tek taraflı ısrarlı takip*” anlamına gelebilecek “*taciz amaçlı takip*” biçiminde ısrarlı takibe benzer bir ifade kullanılmıştır. Sözleşmede geçen “*taciz amaçlı takip*” ifadesi, bir kişiye yönelik olarak gerçekleştirilen ve bu kişinin kendisini güvende hissetmesini önleyecek şekilde korkutacak, kasıtlı bir biçimde tekrarlanan tehditkâr davranış olarak nitelendirilmiştir. Bkz. **Günay**, Mehmet, 6284 Sayılı Kanuna Göre Koruyucu ve Önleyici Tedbirler, TAAD, C. 1, S. 10, (Yargıtay Onursal Başkanı A. Nazım Kaynak’a Armağan), 2012, s. 647-686, s. 655.

⁷ R.G. 17.01.1998, S. 23233. Ancak 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun 23 üncü maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

⁸ R.G. 20.03.2012, S. 28239.

II. GENEL OLARAK ŞİDDET, ISRARLI TAKİP VE ISRARLI TAKİP MAĞDURU KAVRAMLARI

A. ŞİDDET

Toplum içinde yaşayan bireyler arasındaki ilişkiler aile, akrabalık, arkadaş vb. şekillerde kurulmakta, kimi zaman insanlar arasındaki bu yakınlık durumu istenmeyen bir biçimde gelişmekte ve olumsuz şekilde gelişen bu durum daha sonra şiddeti doğurabilmektedir. Bu yüzden şiddet olgusu, çok farklı uygulama şekilleri ve boyutları ile tüm dünyada genel bir hukukî sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Günümüzde toplum içinde yaygın şekilde görülen şiddete, birçok yerde rastlamak mümkündür. Evde, okullarda, kitle iletişim araçlarında, medyada⁹, işyerlerinde, sokaklarda kısaca özel ve kamusal yaşamın her aşamasında farklı şekilleriyle şiddet olaylarını gözlemlemek mümkündür. Bu bağlamda, gündelik yaşamın bir parçası olarak şiddet, insanların iletişim ve etkileşim içinde bulunduğu tüm alanlarda karşılaştıkları yadsınamaz bir gerçektir. Özellikle, günümüzde kitle iletişim araçlarının gelişmesiyle birlikte sosyal hayatta bireyler arasında meydana gelen şiddet olayları medya vasıtasıyla bütün topluma ulaşmakta, bazen bu durum çoğunlukla toplum üzerinde olumsuz etkiler yaratabilmektedir¹⁰. Çok farklı davranış biçimleriyle ortaya çıkan şiddet olgusu, günümüzde gerek bireysel gerekse toplumsal boyutuyla sık sık karşılaşılabilen bir olgu hâline gelmiştir.

Baskı, eziyet, korkutma, sindirme, cezalandırma, hatta öldürme şeklinde görülebilen şiddet, her toplumda görülme yoğunluğu farklı olmakla birlikte, sürekli biçimde gündelik yaşamda rastlanan başlıca şiddet türleridir¹¹. Ancak, en sık görülen şiddet türü fiziksel cebirle gerçekleştirilen şiddet olduğu için, bu yüzden şiddet kavramının zihinlerde uyandırdığı ilk izlenim fiziksel cebir olmakla birlikte; elbette şiddet kavramı sadece fiziksel cebirden ibaret olan sığ

⁹ “... Medyada defalarca yinelenerek verilen şiddet görüntülerinin, bireylerin beyinlerinin ve kalplerinin derinliklerine işleyerek kalıcı izler bıraktığı özellikle de özdeşim kurma eğilim ve ihtiyacında olan bireyleri derinden etkilediği göz önüne alınmalıdır. Ayrıca toplumsal rollerle ilgili örnek davranış kalıpları ve hayatla ilgili örnek yaşam modellerinin bireylere sunulması toplumumuzdaki bireylerin kişiliklerine olumlu etki yapacak ve toplumumuzun daha sağlıklı gelişmesine katkı sağlayacaktır.” Bkz. 6284 sayılı Kanunun Genel Gerekçesi, TBMM Kanun Gerekçesi, [http:// www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss181.pdf](http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss181.pdf), s. 7 (Erişim Tarihi: 09.11.2014).

¹⁰ **Kızmaz**, Zahir, Şiddetin Sosyo-Kültürel Kaynakları Üzerine Sosyolojik Bir Yaklaşım, FÜSBD, S.2, Elazığ 2006, s. 247-267, s. 248.

¹¹ **Kocacık**, Faruk, Şiddet Olgusu Üzerine, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C. 2, S. 1, Sivas 2001, s. 1-7, s. 1.

bir kavram değildir¹². Şiddet kavramı ve şiddetin kapsamı, fiziksel cebirden çok daha geniştir. Bu açıdan şiddet değişik şekillerde sınıflandırılabilir. Buna göre, şiddet, fiziksel, sözlü-duygusal-psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddet şeklinde çeşitli başlıklarda incelenebilir.

Fiziksel şiddet, uygulamaya bakıldığında daha çok kişiye fiziksel bir zarar verme amacına yönelik olarak vurma, tokat atma, itme, kol bükme, bir kesici aletle yaralama şeklinde gerçekleşir. Sözlü-duygusal ya da psikolojik şiddette ise şiddet uygulayan tarafından mağdur aşağılanmakta, hakaret görmekte, mağdurla dalga geçilmekte, mağdurun ailesi ve arkadaşlarıyla görüşme hakkı elinden alınmakta, mağdur üzerinde sosyal ve kültürel olarak üstünlük kurmaya çalışılarak şiddet gerçekleştirilmektedir. Cinsel şiddette ise taciz, tecavüz, ensest ilişkiye zorlama, zorla evlendirme gibi fiiller mağdura karşı işlenmektedir. Ekonomik şiddet durumunda mağdur, zorla çalıştırılmakta ya da çalışmaktan alıkonulmakta, maddî bakımdan muhtaç bırakılmakta, mağdurun malvarlığı izinsiz ve rızası olmadan kullanılmakta veya yok edilmektedir¹³. Sadece örnek kabilinden sayılan bu durumlar uygulamada şiddetin çeşitli görünüşleri olmakla birlikte, şiddet ortaya çıkmadan, bir başka deyişle uygulanmadan akla gelmeyecek pek çok farklı formda da gerçekleşebileceği beklenen karmaşık bir kavram olarak somutlaşabilmektedir. Bir bakıma, şiddetin türü ve kapsamı, uygulayacak olanın hayal gücü ile sınırlıdır, denilebilir.

Sözlük anlamı kaba, sert davranmak, kaba kuvvet, güç kullanmak olan şiddet, genel olarak bir kişinin diğerine zarar verme niyetiyle çeşitli şekillerde saldırıda bulunması ya da kişinin kendisine uygulanmasını istemediği bir davranışa maruz kalmasıdır¹⁴. İstenilmeyen bu davranışlar sonucunda kişinin, fiziksel ya da ruhsal açıdan acı ve üzüntü duyması sonucu doğmaktadır. Genel

¹² **Erdem**, Mehmet, Aile içi Şiddet ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun, TBBD, S. 73, 2007, s. 46-77, s. 54. Şiddetin sadece fiziksel cebirle sınırlı olmayacağına ilişkin olarak; “...manevî şiddete maruz bırakıldıkları da yadsınamaz bir gerçektir. Bunlardan dolayı kişilerde özgüven eksikliğinden kimlik bunalımına ve toplumsal hayattan soyutlanmaya varan ve insan onuruna yakışmayan muhtelif neticeler doğmaktadır.” TBMM Kanun Gerekçesi, <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss181.pdf>, s. 63. (Erişim Tarihi: 09.11.2014).

¹³ **Karal**, Dilek/ **Aydemir**, Elvan, Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet, Uluslar Arası Stratejik Araştırmalar Kurumu, Usak Raporu No:12-01, Mart 2012, s. 22. http://www.usak.org.tr/images_upload/files/1201_%20kad%C4%B1na%20y%C3%B6nelik%20%C5%9Fiddet.pdf. (Erişim Tarihi: 03.02.2014)

¹⁴ TDK Büyük Sözlük, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5444c6ce22a672.89996793, (Erişim tarihi:20.10.2014).

olarak şiddet, dünya çapında, ağır bir insan hakkı ihlâli, sosyolojik açıdan ciddi bir toplumsal sorun olarak görülmektedir. Şiddet kültürel, ekonomik, dinî, coğrafi, siyasî hiç bir sınır tanımaksızın varlığını sürdürmekte, bireylerin huzurlu, mutlu yaşamaları ve mevcut potansiyellerini gerçekleştirmeleri önünde büyük bir engel oluşturmaktadır¹⁵.

Hemen her ulusu meşgul eden bu sosyolojik ve hukukî sorun göz ardı edilemeyeceği için uluslararası hukuk düzeyinde şiddeti önlemeye yönelik olarak pek çok hukukî düzenleme yapılmış ve bunlar kapsamlı katılımlarla kabul edilerek imzalanmıştır. Bu kapsamda, başta BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi¹⁶, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi olmak üzere Türkiye de “*İstanbul sözleşmesi*” ve “*Kadına Yönelik Her Türü Ayrımcılığın Kaldırılmasına Yönelik Sözleşme*” gibi aynı amacı taşıyan diğer pek çok sözleşmenin tarafı olmuştur.

Türk hukuku açısından ele alındığında şiddet kavramı, 4320 sayılı kanunda tanımlanmış değildir. Ancak, bu kanuna ilişkin Yönetmelikte şiddet; aile bireyinin fiziksel, cinsel, ekonomik veya psikolojik zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözel ve ekonomik her türlü davranış şeklinde tanımlanmıştır (Yön. m.4/1-e). Daha sonra yürürlüğe giren 6284 sayılı Kanunla şiddet kavramı ve şiddetin kapsamı daha da genişletilmiştir. Buna göre, şiddet, kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranış olarak tanımlanmıştır (m.2/1-d).

¹⁵ Şener, Ekin Bozkurt, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddeti Önlemede 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Değerlendirilmesi, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, s. 9. http://yenikadininstatusu.aile.gov.tr/data/542a8e86369dc31550b3ac33/ekin_bozkurt_tez.pdf (Erişim Tarihi: 12.12.2014).
Özbilen, Arif Barış/ Soygüt, Arslan, Mualla Buket, 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanununun Değerlendirilmesi, “10. Yıl’a Armağan” İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 11, S. 22, 2012/2, s.365-387, s. 366.

¹⁶ Ruhi, Ahmet Cemal, Ailenin Korunmasına Dair Kanun Çerçevesinde Eş ve Çocukların Aile İçi Şiddete Karşı Korunması, AÜEHFD, C. 8, S.1-2, 2004, s. 529-562, s. 529.

6284 sayılı Kanunda ayrıca, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet tanımlarına da yer verilmiştir. Buna göre, kadına yönelik şiddet; kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlâline yol açan ve bu kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranışı (m.2/1-ç), ev içi şiddet ise şiddet mağduru ve şiddet uygulayanla aynı haneyi paylaşmasa da aile veya hanede ya da aile mensubu sayılan diğer kişiler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddeti ifade etmektedir (m.2/1-b). Kanunda şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışlara doğrudan ya da dolaylı olarak maruz kalan veya kalma tehlikesi bulunan kişiler ve şiddetten etkilenen veya etkilenme tehlikesi bulunan kişiler, şiddet mağduru olarak kabul edilmektedir.

B. ISRARLI TAKİP VE ISRARLI TAKİP MAĞDURU KAVRAMLARI

Sosyoloji ve psikoloji bilimleri açısından değerlendirildiğinde, “*ısrarlı takip (stalking)*” olgusu yeni bir kavram olmamakla birlikte, bu kavramın hukukî açıdan değer kazanması çok yenidir. Gerçekten, ısrarlı takip, hukuk bilimi dışında; psikoloji, sosyoloji, kriminoloji gibi birçok disiplinin ilgi ve çalışma alanına girmektedir¹⁷. Hukukî açıdan büyük önem taşıyan ısrarlı takip kavramının açıklığa kavuşturulması, öncelikle fail profilinin belirlenmesini gerektirmekte, bunun da belirlenmesi psikoloji biliminden destek alınarak mümkün olabilecektir.

Kelime kökeni İngilizce “*stalking*” olan kavram, sözlükte “*bir kişiye saldırmak veya birini yakalamak, öldürmek için takip etmek*¹⁸” şeklinde ifade edilmekte olup Türkçeye “*musallat olma*”, “*dadanma*”, “*sırnaşma*” olarak çevrilebilir¹⁹. Hukukî açıdan bir tanıma bürünmesi yakın bir tarihe dayanan bu kavram, hukuka aykırılığın yeni ve özel bir türü olarak ortaya çıkmıştır²⁰. Bu kavramın tanımlanması noktasında, psikoloji, sosyoloji gibi farklı bilimler arasında görüş birliği olmadığı gibi hukuk bilimi bakımından dahi farklı hukuk dalları arasında bile özdeş tanımlar yapılmamaktadır.

¹⁷ Doğan, s. 138.

¹⁸ Dictionary of Contemporary English, Longman 2009, p. 1711.

¹⁹ Doğan, s. 138

²⁰ Türkmen, Ahmet, Yeni Bir Hukuki Olgu Olarak İsrarlı Takip ve Taciz (Stalking) ve Bunun Türk Medeni Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi, DEÜHFĐ, C.11 (Özel Sayı, 2009), 1387-1434. s. 1387.

Israrlı takibe ilişkin ilk yasal düzenleme, Amerika’da Rebecca Schaeffer adlı aktrisin bir hayranı tarafından öldürülmesi²¹ sonucu gündeme gelmiştir. Bunun üzerine, ilk kez 1990 yılında, California’da ısrarlı takip mağdurlarını korunmasına ilişkin kanun²² kabul edilmiştir²³. Ancak, Amerika’da daha sonraki kanunî gelişmeler göz önüne alındığında ısrarlı takibin sınırlarının belirlenmesine ilişkin olarak eyaletten eyalete değişen farklı tanımlar yapılmıştır. Genel olarak birçok kanunda ısrarlı takip, makul davranan bir insanın tehdit olarak algılayacağı veya korku duyacağı şekilde sürekli olarak tekrarlanan ve takip şeklinde gerçekleşen kasıtlı sergilenen davranışlar, olarak ifade edilmektedir²⁴. Öğretide yapılan tanıma göre ise, ısrarlı takip, genellikle

²¹ Bu olayda, Rebecca’nın katili Robert Bardo, oyuncu olan Rebecca’ya hayranlık duymaya başlamıştı. Oyuncuya mektuplar gönderir, daha sonra oyuncuyla temasa geçmek için oyuncunun şov programı yaptığı stüdyoya gelir; fakat güvenlik görevlilerinin engellemeleri nedeniyle oyuncuya ulaşamaz. İkinci bir girişimde daha bulunur ancak bu girişiminde de başarılı olamaz. Fakat ısrarından vazgeçmez ve oyuncunun yaşadığı şehir olan Los Angeles’a bir kez daha gider, bu sefer oyuncunun yaşadığı yeri tespit eder. Oyuncunun evine giderek onunla konuşmak ister ancak talebi olumsuz karşılanınca ilgisi nefrete dönüşür ve oyuncuya saldırarak onu evinde öldürür. Bkz. **Meloy, J. Reid/ Saunders, Rhonda**, *The Psychology of Stalking: Clinical and Forensic Perspectives*, 1998, p. 26-27. Israrlı takibe ünlüler dünyasından bir başka örnek, Diana Spencer’in (Prens Diana’nın) ölümü gösterilebilir. Prens Diana ve onun yaşantısı, magazin basını tarafından sıkı bir şekilde takip edilmektedir. Diana, basının bu ilgisinden rahatsızdır. Diana magazin basının yıldırıcı takibinden dolayı Dodi Al Fayed ile tatillerini yarıda keserek Paris’e dönmeye karar vermişlerdi. Ancak, 31 Ağustos sabahı Dodi’nin apartmanına gitmek için otelden çıktıkları anda yine magazin basının yoğun ilgisi ile karşılaşılır. Otelin arka kapısından çıkmalarına rağmen magazin basını onları takip etmeye başlar. Çifti taşıyan aracın şoförü basından kaçarken karanlık bir tünelde kaza yapar, Dodi Al Fayed olay yerinde hayatını kaybederken, Prens Diana ise kaldırıldığı hastanede hayatını kaybeder. Bkz. **Meloy/ Saunders**, p. 1-2. Ayrıca bkz. <http://www.biography.com/people/princess-diana-9273782#image-young-princess-diana>. (Erişim tarihi: 29.11.2014).

²² Amerika Birleşik Devletleri’nin California’da eyaletinde kabul edilen bu kanun için bkz. California Penal Code Section 646.9 (<http://www.leginfo.ca.gov/cgi-bin/displaycode?section=pen&group=00001-01000&file=639-653.2>, Erişim Tarihi: 05.11.2014).

²³ **Spitzberg, Brian H./ Cupach, William R.**, What mad pursuit? Obsessive Relational Intrusion and Stalking Related Phenomena, *Aggression and Violent Behavior* 8, 2003, p. 345–375, p. 347; **Davis, Joseph A.**, *Stalking Crimes and Victim Protection*, 2001, p. 4. Avrupa’da ise ısrarlı takip, kadına karşı şiddet bağlamında Almanya ve Macaristan’da ilk kez 2007 yılında özel bir suç türü olarak ceza kanunlarında düzenlenmiştir. Daha sonra, Çek Cumhuriyeti 2008’de, İtalya 2009’da ısrarlı takibi suç olarak ceza kanunlarına almışlardır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Hagemann-White, Carol**, *Protecting Women against Violence, Analytical Study of the Results of the Third Round of Monitoring the Implementation of Recommendation Rec, 2002, 5, on The Protection of Women Against Violence in Council of Europe Member States*, p. 13. Ayrıca bkz. *Stalking Report, Committee On Equality And Non-Discrimination, Council Of Europe Parliamentary Assembly, Doc.13336, 15.10.2013, p. 10*, <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewPDF.asp?FileID=20036&lang=en> (Erişim Tarihi: 23.01.2015).

²⁴ **Sheridan, Lorraine P./ Blaauw, Eric/ Davies, Graham M.**, *Stalking, Knowns And Unknowns*,

karşı tarafa yönelik gizli veya açık cinsel bir istek veya yönelim sebebiyle, bir kimsenin sarkıntılık veya taciz olarak nitelenebilecek fiillerin oluşturduğu bir bütünlüktür ve kişinin süreklilik içinde takip edilmesidir²⁵.

Bu çerçevede, ısrarlı takip, kavramını tanımlamak gerekirse, bir kişinin, başka bir kişiyi hukuka aykırı olarak ve belirli bir süre tekrarlanan davranışlarla rahatsız etmesi, bu kişinin kendisinin tehlikede olduğunu hissettirecek şekilde korkmasını sağlayan ve kasıtlı olarak tekrarlanan, kişiyi söz ve fiillerle takip ve taciz etmesi veya kişiye şiddet uygulamasıdır²⁶. Tanımdan yola çıkarak, takibin hukuka aykırı olmasının ilk şartı, takibin belirli bir süre devamlık göstermesi, ikinci şart ise birden fazla fiilin tekrarı olsa da bu fiillerin her biri ayrı ayrı ısrarlı takip sayılabileceği gibi bunların bir arada olması durumunda

Trauma, Violence, & Abuse, Vol. 4, No. 2, April 2003, p. 148-162, p. 149. Ayrıca Amerika’da ısrarlı takibe ilişkin olarak ceza kanunlarında yer alan düzenlemelerde kaleme alınan tanımlar, bir kanundan diğerine de değişiklik göstermektedir. Ancak özünde, bu kanunlarda ısrarlı takip teşkil eden fiilin gerçekleşmesi için mağdurun korku ve duygusal durumuna göre değerlendirmeler yapılmaktadır. Buna göre, bazı eyaletlerde ısrarlı takibin oluşabilmesi için bu fiiller sonucu mağdurda meydana gelen korku, objektif olarak makul bir insanın aynı davranışlara maruz kalması sonucu aynı şekilde korku duyacağı kanaatine ulaşıyorsa, bu durumda ısrarlı takibin oluştuğu sonucuna varılmaktadır. Ayrıca kanunî düzenlemelerde korkunun seviyesi açısından da bir takım farklılıklar bulunmaktadır. Bazı eyaletlerde ölüm korkusu veya ağır bedensel zarara uğrama korkusu aranırken, diğer eyaletlerde sadece duygusal olarak kendini tehdit altında hissetmek ya da bu konuda korku duymak yeterli kabul edilmektedir. Bkz. **Baum, K/ Catalano, S./ Rand, M.**, National Crime Victimization Survey Stalking Victimization in the United States, p. 3, <https://www.victimsofcrime.org/docs/src/baum-k-catalano-s-rand-m-rose-k-2009.pdf?sfvrsn=0> (Erişim Tarihi: 07.11.2014).

²⁵ **Doğan**, s. 138. Ayrıca bkz. The Law Reform Commission of Hong Kong, Stalking Report 2000, p. 4, <http://www.hkreform.gov.hk/en/docs/rstalk-e.pdf> (Erişim Tarihi: 09.11.2014). Aslında, bu tanımda ısrarlı takip fiilleri, cinsel tacizle sınırlandırılarak açıklanmaya çalışılmıştır. Türk hukukunda da cinsel amaçlı tacize ilişkin olarak düzenlenmiş bir ceza normu bulunmaktadır. TCK m. 105’te yer alan bu hükme göre, cinsel taciz; “*bir kişinin, bir başkasını rızası olmadan sözleriyle, gözleriyle veya bedeniyle, cinselliği hedefleyerek rahatsız etmesi ya da bireylerin edep ve iffetlerine yönelik olarak, rahatsız edici hareketlerde bulunulması*” olarak ifade edilmektedir. Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. **Özbek**, Veli Özer/ **Kanbur**, Mehmet Nihat/ **Doğan**, Koray/ **Bacaksız**, Pınar/ **Tepe**, İlker, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 3.Baskı, Ankara 2012, s. 357 vd. Başka bir tanımda TCK m. 105’in kapsamına sadece cinsel amaçlı tacizin girdiği, fakat tacizin unsurlarına bakıldığında sadece cinsel saikle değil farklı saiklerle de gerçekleşebileceği ifade edilmiştir. Sözelimi birine hakaret etmek amacıyla taciz teşkil eden fiiller işlenebilir. Bu durumda, hakaret suçuna ilişkin tipiklik ihlâl edilmiştir. Böylece, hakaret amaçlı taciz fiillerinin süreklilik arz etmesi ısrarlı takip teşkil edebilecektir. Bkz. **Artuk**, M. Emin/ **Gökçen**, Ahmet/ **Yenidünya**, Caner, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 12. Baskı, Ankara 2012, s. 205. Sonuç olarak, bu tanımda geçen cinsel bir eğilim amacıyla ısrarlı takibin gerçekleşmesi şartı, ısrarlı takip kavramının kapsamı daralttığı gibi 6284 sayılı Kanunun amacı ile de uyumlu değildir. Bu bağlamda, cinsel eğilim dışında gerçekleştirilen diğer bir eylem de şartları varsa ısrarlı takip kavramına dâhil olabilecektir.

²⁶ **Günay**, s. 655-656.

da ısrarlı takipten bahsedilebilir. Ancak, bu fiiller bir arada işlendiğinde ısrarlı takip, birbirinden bağımsız adeta biri diğeri üzerine inşa edilen ve birbirini izleyen eylemler zinciri şeklinde ortaya çıkar²⁷.

Israrlı takip teşkil eden fiillere bakıldığında; ısrarlı takibin temelde üç unsurdan teşekkül ettiği söylenebilir. Bu unsurlardan ilki, mağdura karşı mağdurun istemediği rahatsız edici davranışlarda bulunmaktır. İkinci unsur, açık veya örtülü olarak tehdit edici davranışların varlığı, üçüncüsü unsur ise bu tehdit edici davranışlar sonucu makul bir kişinin korku veya endişe duymasdır²⁸. Zaten ısrarlı takip teşkil eden fiillerin temel özelliklerine bakıldığında, söz konusu fiillerin istenmeyen, başkasını rahatsız edici, tehdit edici nitelikteki takip fiilleri olduğu görülecektir²⁹. Ayrıca bir kişinin bu şekilde diğeri rahatsız etmesi, kişiye şiddet uygulaması, kişiyi takip ve taciz etmesi için kişinin bilerek ve isteyerek hareket etmesi gerekmektedir³⁰.

Israrlı takip kavramını, taciz ve sarkıntılık fiilleri çerçevesinde tanımlayan yazarlara³¹ göre ısrarlı takip, taciz ve sarkıntılık fiillerinin özel bir görünümüdür. Bundan dolayı, taciz kavramı ısrarlı takip karşısında üst bir kavram olarak kabul edilmektedir. Çünkü “*taciz etme (harass)*” fiilinin gerçekleşmesi için, mağdurda önemli ölçüde duygusal sıkıntılara yol açan, iki veya daha fazla tekrarlanma şeklinde gerçekleşen³², devamlılık kastını açık bir şekilde ortaya koyan eylemlerin, fail tarafından icra edilmesi zorunludur. Bu nedenle, taciz (harassment) kelimesinin günlük dildeki kullanımı ile hukuk literatüründeki kullanımı, ısrarlı takip kavramına karşılık gelmektedir. Başka bir deyişle, ısrarlı takip olarak nitelenen eylemler zinciri her hâlükârda sarkıntılık ve taciz eylemi olarak kabul edilebilir³³.

Israrlı takip fiili teşkil eden davranışları otaya çıkma şekline göre temelde üç şekilde ifade etmek mümkündür. Buna göre, söz konusu fiiller; saldırı

²⁷ Walsh, Keirsten L., “*Safe and Sound at last? Federalized Anti-Stalking Legislation in the United States and Canada*” Dickinson Journal of International Law, Vol. 14 No. 2, 1996, p. 373-402, p. 381; Doğan, s. 141.

²⁸ Meloy/ Saunders, p. 2.

²⁹ Mustaine/ Tewksbury, p. 44.

³⁰ Türkmen, s. 1387.

³¹ Doğan, s. 138; Lingg, Richard A, “Stopping Stalkers: A Critical Examination of Anti-Stalking Statutes”, St John’s Law Review, 67, (2), 1993, p. 347-381, p. 375.

³² Ancak, ceza hukuku ilkelerine göre yapılan taciz tanımlarına bakıldığında en az iki veya daha fazla eylem şartı aranmamaktadır. Bkz. Artuk/ Gökçen/ Yenidünya, s. 202. vd.; Özbek/ Kanbur/ Doğan/ Bacaksız / Tepe, s. 356. vd.

³³ Doğan, s. 139. Ayrıca bkz. Lingg, p. 375.

veya tehdit edici iletişim (mail, sosyal medyadan takip, mektup göndermek, telefonla aramak gibi) kurmak, yine tehdit edici veya saldırıya yönelik olarak mağduru fiziksel olarak takip etmek ve bu bağlamda mağdura zarar verilmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır³⁴. Mağduru fiziksel olarak takip etmek, mağdurla herhangi bir şekilde iletişim kurmak veya iletişim kurmaya çalışmak, mağdura ait olan veya mağdura ait olduğu izlenimi verilen görsel ve yazılı herhangi bir materyali yaymak, istenmeyen ve tekrarlanan telefon aramaları yapmak, sürekli mektup veya elektronik posta göndermek, mağduru sosyal medyada, özel veya kamusal alanda gözetlemek, sürekli mağdurla görüşme veya karşılaşma çabası içinde olmak, mağdura ısrarla hediye göndermek, mağdur hakkında çeşitli iletişim vasıtalarıyla gerçek veya gerçek dışı sözler söylemek, mağdurun internette dolaşımını, ziyaret ettiği siteleri, elektronik posta, kısa mesaj ve diğer yollarla yaptığı haberleşme trafiğini ve iletişimi izleyip gözetim altına almak, mağdurun bulunduğu herhangi bir kamusal veya özel alana gizlice sızmak, mağdura ait herhangi bir mülkün dokunulmazlığını ihlâl etmek gibi eylemlerin ısrarlı takip olarak kabul edilmesi gerekmektedir³⁵.

Söz konusu fiillerin ısrarlı takip olarak değerlendirilerek bunların mağdurda ciddi bir korkuya veya endişeye yol açtığı kabul edilebilmesi için süreklilik arz etmesi gerekir. Süreklilik unsuru ise en az iki kez tekrarlanmayı ya da bu eylemler nedeniyle mağdurun, günlük hayatının alışılmış, tekrar eden (rutin) gereklerini yerine getirmede ciddi bir şekilde zorluk çekmesini ve failin söz konusu fiilleri bilerek ve isteyerek gerçekleştirmesini gerektirmektedir. İsrarlı takip teşkil eden fiillerin oluşumu için failin, fiilin mağdurda korku veya endişeye neden olduğunu bilmesi veya bilebilecek durumda olması yeterli olup failin mağdurda korkuya veya endişeye neden olmak saikiyle hareket etmesi gerekli değildir. Bir başka deyişle, söz konusu fiillerin ısrarlı takip niteliğinde olması için genel kast yeterli olup, failin özel bir kast ile hareket etmesi gerekli değildir. Bu açıdan fail ile mağdur arasında önceden var olan duygusal veya kişisel bir ilişki, failin fiilini hukuka uygun hâle getirmeyecektir. Dolayısıyla, failin mağdur ile daha önceden kişisel veya duygusal bir ilişkiye

³⁴ **Kjaerum**, Morten, Violence Against Women: An Eu-Wide Survey Main Results, European Union Agency For Fundamental Rights, Luxembourg 2014, p. 82.

³⁵ **Baum/ Catalano/ Rand**, p. 2.; **Doğan**, s. 140.; U.S. Department of Justice Office of Justice Programs, Stalking and Domestic Violence: The Third Annual Report to Congress Under the Violence Against Women Act, July 1998, p. 5, <http://www.ojp.usdoj.gov> (Erişim tarihi: 30.10.2014). Bazen fail yukarıda belirtilen yolları kullanarak mağdura olan sevgisini ispat etmeye çalışır, fakat bu sevgisine karşılık bulamadığı zaman ise mağdura karşı olumsuz bir tavır takınmaktadır. Detaylı bilgi için bkz. The National Victim Center, "Stalking – Questions and Answers", <http://www.nvc.org/ddir/info43.htm>. (Erişim Tarihi: 12.12.2014).

sahip olduğu, ancak bu ilişkinin mağdur tarafından sonlandırıldığı hâllerde, failin bu eylemleri mağduru tekrar ilişkiye ikna etmek amacıyla işlediği ve failin ısrarlı takip fiilini işleme kastının bulunmadığı iddia edilemez³⁶. Bu noktada, takibin süreklilik arz etmesi temel ölçüt olup fiilin birden çok kez gerçekleşmesi aranmaktaysa da kimi zaman somut olayın şartlarına göre iki veya daha çok tekrarlanan takip de ısrarlı takip olmayabilir. Örneğin, bir elektronik postayı yanlışlıkla birden çok kez aynı kişiye göndermek ısrarlı takip sayılmayacağı gibi bir randevu için bir şahsa birden çok talebi farklı şekillerde (aracı, elektronik posta, telefon yoluyla) iletmek de ısrarlı takip olmayabilir.

Israrlı takibin şiddet şeklinde ortaya çıktığı durumlarda, bu fiilleri gerçekleştiren kişilerin mağdurla daha önce birlikte ya da aynı çevrede yaşayan veya başka bir sebeple ilişki içinde olan kişiler olduğu görülecektir. Bu kabule göre, ısrarlı takip niteliğindeki fiilleri, ya mağdurla aynı çatı altında yaşayan kişiler ya da mağdurun arkadaşı, işvereni ve benzeri yakın ilişki içinde olduğu kişiler gerçekleştirmektedir. Bu yakın ilişkiden yararlanılarak gerçekleştirilen şiddet nazara alındığında bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de ısrarlı takibin, hâliyle şiddetin mağdurlarının çoğunlukla kadınlar ve çocuklar olduğu görülür³⁷. Zaten cinsiyet ayrımcılığına dayalı şiddet olaylarında mağdur-fail profiline bakıldığında genelde kadınların mağdur, erkeklerin ise fail olduğu görülmektedir³⁸. Israrlı takip teşkil eden fiiller, genellikle ataerkil toplumlarda erkekler tarafından kadınlar üzerinde egemenlik kurmaya yönelik bir güç kullanma şekli olan şiddet olarak belirir. Buna örnek olarak, fiziksel şiddet, hakaret, tehdit, aşağılama, cinsel taciz, tecavüz, cinayet dahi gösterilebilir.

Israrlı takip teşkil eden fiillere maruz kalan kişilerde³⁹ bedensel zararlar

³⁶ **Doğan**, s. 140, 141.

³⁷ **Moroğlu**, Nazan, Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi (6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi), TBBD, S. 99, 2012, s.357-380, s. 358.

³⁸ **Tjaden**, Patricia/ **Thoennes**, Nancy, Full Report of the Prevalence, Incidence and Consequences of Violence Against Women, Full Report of the November 2000. p. 6, <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/183781.pdf>. (Erişim Tarihi: 012.12.2014). Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, s. 70 vd.; **Türkmen**, s. 1391; **Doğan**, s. 142; **Meloy/ Saunders**, p. 2, 4; **Kjaerum**, p. 86.

³⁹ Israrlı takibe maruz kalan kişilere ilişkin olarak Amerika Birleşik Devletlerinde yapılan araştırmalarda 6.6 milyon insan her yıl ısrarlı takibe maruz kalmaktadır. Mağdur profiline bakıldığında her altı kadından biri ve erkeklerde de her yirmi erkekten biri ısrarlı takip fiiline maruz kalmaktadır. Bu konuda daha detaylı bilgi için bkz. **Black**, Michele C.; The National Intimate Partner and Sexual Violence Survey: 2010 Summary Report, Atlanta, GA: National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention, 2011, p. 29.; Ayrıca birçok ısrarlı takip olayında mağdurlarda ciddi yaralanmalar ve/veya ölüm

yanında iş kaybı, psikolojik sorunlar, özgüvenini ve girişimcilik ruhunu yitirme gibi manevî zararlar da görülmektedir⁴⁰. Bazı durumlarda, ısrarlı takip fiilleri sonucu mağdur olan kişilerin sosyal yaşamını, maruz kaldığı bu fiillere göre düzenledikleri tespit edilmiştir. Failin bu davranışları nedeniyle mağdurun evini, telefon numarasını, fiziksel görünüşünü, her zaman kullandığı ulaşım vasıtalarını, işyerini değiştirmesi, bu fiillerin mağdurun sosyal yaşantısı üzerindeki etkileri olarak gösterilebilir⁴¹. Ayrıca, bu fiiller sonucunda kimi zaman özgürlüğün kısıtlanması, hatta ölüm tehlikesi gibi kişilik hakkına yönelik ağır tehditler de ortaya çıkmaktadır.

Türk hukuku açısından yeni bir kavram olan ısrarlı takip, 24 Kasım 2011 yılında kabul edilen İstanbul Sözleşmesi sonucunda kanunî düzenlemelerde yer almaya başlamış, bu anlamda ilk düzenleme, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (AKKŞÖDK) olmuştur. Bu yüzden, ısrarlı takip niteliği taşıyan fiiller bir bütün olarak henüz kanunî düzenlemelerde ceza hukuku açısından tipik bir suç olarak düzenlenmemiştir.

Türk Ceza Kanunu açısından ısrarlı takip teşkil eden fiiller bir bütünlük içerisinde değerlendirilmeyip, bütünden ayrı olarak ele alınmaktadır. Örneğin, cinsel taciz (TCK. m.105), tehdit (TCK. m.106), şantaj (TCK. m.107), cebir (TCK. m.108), kasten yaralama (TCK. m.86), özel hayatın gizliliğini ihlâl (TCK. m.134), kişilerin huzur ve sükûnunu bozma (TCK. m.123) gibi suçların maddî unsurları, bazı ısrarlı takip teşkil eden fiillerin bünyesinde yer almaktadır⁴². Bu durumun olumsuz yanı, ısrarlı takip teşkil eden fiillerin tekil olarak kanunlarda suç olarak düzenlenmemesi nedeniyle, kavramın sınırlarını belirlemenin güçleşmesidir⁴³. Türkiye'nin de taraf olduğu "*İstanbul Sözleşmesi*"nin 34 üncü maddesinde, ısrarlı takip, "*Başka bir kişiye yönelik, kendi güvenliği için korku duymasına neden olacak şekilde tekrar eden kasıtlı*

meydana gelmiştir. Bkz. **Lemon**, Nancy K. D., Domestic Violence & Stalking: A Comment on the Model Anti-Stalking Code Proposed by the National Institute of Justice, Battered Women's Justice Project, December 1994, <http://www.mincava.umn.edu/documents/bwjp/stalking/stalking.html>, (Erişim tarihi: 29.10.2014). Kadınlara yönelik olarak Avrupa Birliği'nin 28 ülkesinde yapılan bir araştırmaya göre kadınların %15'i 15 yaşından itibaren ısrarlı takibe maruz kalmaktadır. Kadınların %14'ü saldırı veya sürekli tehdit edici mesaj ya da telefonla rahatsız edilmekte ve ısrarlı takibe maruz kalan her 10 kadından 1'ine karşı gerçekleştirilen ısrarlı takip fiilleri daha önce yakın ilişki kurdukları kişiler tarafından gerçekleştirilmektedir. **Kjaerum**, p. 81.

⁴⁰ **Moroğlu**, s. 359.

⁴¹ **Türkmen**, s. 1391; **Baum / Catalano / Rand**, p. 1.

⁴² **Doğan**, s. 141.

⁴³ **Türkmen**, s. 1392.

davranışlar” olarak ifade bulmuş olup söz konusu sözleşme taraf devletleri, bu anlamda Türkiye’yi de bu tarz fiillerin cezalandırılması için hukukî ve diğer tedbirleri almakla yükümlü kılmaktadır.

Israrlı takip kavramına ilk defa, Türk mevzuatında “*tek taraflı ısrarlı takip*” deyimıyla 6284 sayılı “*Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (AKKŞÖDK)*”un 1 inci maddesinde yer verilmiştir. Ancak, Kanunda ısrarlı takibe ilişkin bir tanım yoktur. Daha sonra bu Kanunun uygulanmasına yönelik olarak çıkarılan “*6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği*”nin⁴⁴ 3 üncü maddesinin (ş) bendinde kavram tanımlanmıştır⁴⁵. Bu hükme göre, tek taraflı ısrarlı takip, “*Aralarında aile bağı veya ilişki bulunup bulunmadığına bakılmaksızın, şiddet uygulayanın, şiddet mağduruna yönelik olarak, güvenliğinden endişe edecek şekilde fizikî veya psikolojik açıdan korku ve çaresizlik duygularına sebep olacak biçimde, içeriği ne olursa olsun fiilî, sözlü, yazılı olarak ya da her türlü iletişim aracını kullanarak ve baskı altında tutacak her türlü tutum ve davranışı*” ifade eder.

III. TÜRK HUKUKUNDA ŞİDDETE VE ISRARLI TAKİBE İLİŞKİN HUKUKÎ DÜZENLEMELER

A. 1982 ANAYASASI

Başta kadın ve çocuklar olmak üzere aile bireylerinin ve Türk hukuku açısından yeni bir kavram olan ısrarlı takip mağdurunun korunmasına yönelik en önemli araçlardan biri şüphesiz hukuksal düzenlemelerdir. Aile içi şiddetin önlenmesine yönelik olarak başlayan ve ilk örnekleri uluslararası hukukta görülen düzenlemeler iç hukuka da yansımıştır⁴⁶. Böylece, ülkemizde aile fertlerine, özellikle kadına ve çocuklara yönelik olumsuz ayrımcılığın ve bu ayrımcılığın aracı olan mağdura yönelik şiddetin önlenmesi için anayasal ve kanunî düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. Türkiye’de gerçekleştirilen bu hukukî düzenlemeler, kaynağını başta uluslararası sözleşmelerden bunun yansımaları olarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’ndan almaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 5, 10, 12, 17, 19 ve 41. maddeleri, bireyler arasında her türlü ayrımcılığı reddeder ve kanun önünde eşitliği düzenler. Ayrımcılığın reddedilmesi ve eşitliğin sağlanması adına öncelikle aile içinde gerçekleşen şiddetin önlenmesi, bunun için de şiddeti ortaya çıkaran etkenlerin

⁴⁴ RG. 18.1.2013, S. 28532.

⁴⁵ Doğan, s. 149.

⁴⁶ Ruhi, s. 530.

yok edilmesi zarurîdir⁴⁷. Bu çerçevede Anayasa'nın “*kanun önünde eşitlik*” başlığı altında kadınlar ve erkeklerin eşit haklara sahip olduğu; devletin bu eşitliğin hayata geçmesini sağlamakla yükümlü olduğu, bu maksatla alınacak tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamayacağı ifade edilmiştir⁴⁸.

“*Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir.*” diyen Anayasa'nın 12 inci maddenin birinci fıkrası, en temel hak olan yaşama hakkını şiddetin her türlüünü dışlamak suretiyle güvence altına almıştır. Yine 17 inci maddenin 3 üncü fıkrası, şiddeti, “*Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz.*” şeklindeki ifadesi ile yasaklamaktadır. Kişi hürriyeti ve güvenliği başlıklı 19 uncu maddede “*Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir*” biçimindeki düzenlemesiyle, kişi olarak kadının cinsiyet farklılığına bağlı olarak özgürlüğünü güvenceye alır. Anayasa'nın 41 inci maddesine 3.10.2001 tarihinde, 4709 sayılı Kanun'la eşler arası eşitliğin sağlanması adına “*Aile Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.*” ifadesi eklenmiştir. Buradaki eşitliğin kanun önünde eşitlik olarak algılanması, eşlerin yaradılış gereği farklılıklarının göz ardı edilmeyeceği unutulmamalıdır.

Bu düzenlemeden sonra yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu, önceki Medenî Kanunda var olan, “*Erkek evin reisidir.*” biçimindeki düzenlemeye ve yine eski Medenî Kanunda bu hükme benzer şekilde erkek egemen toplum ve aile düşüncesini yansıtan hükümlere yer vermemiştir. Böylece, modern hukuktaki gelişmelerle eşgüdümlü olarak Anayasal düzeyde benimsenen prensipler kanunlara da yansımaya başlamıştır. Ayrıca, aynı maddenin devamında Anayasa, Devletin, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile plânlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alacağı ve gerekli teşkilâtı kuracağını, ifade etmek suretiyle hukuk devleti kadar sosyal devlet ilkesine de vurgu yapmıştır⁴⁹.

B. ULUSLARARASI BELGELER VE ANTLAŞMALAR

Tüm dünyada, aile bireylerine ve özellikle kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve bu bağlamda ısrarlı takip mağdurunun korunmasının günümüz

⁴⁷ **Karınca**, Eray, Sorularla Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, http://www.ankarabaru.org.tr/Siteler/2012yayin/2011sonrasikitap/Kadina_Yonelik_Aile_ici_Siddet_ic.pdf (Erişim Tarihi: 17.10.2014).

⁴⁸ **Ulucan**, Devrim, Eşitlik İlkesi ve Pozitif Ayrımcılık, DEÜHFD, C. 15, Özel Sayı (M. Polat SOYER'e Armağan), 2013, s. 369-383, s. 372.

⁴⁹ **Karınca**, Sorular, s. 37.

hukuku anlamında esaslı bir sorun olarak görülmeye başlanması, bu önemli sorunun önlenmeye çalışılması, mağdurun korunması kadar failin cezalandırılması çabaları çok eski değildir. 1970'lerden sonra gündeme gelmeye başlayan bu çabalar ve çözüm yolları 1990'lardan sonra uluslararası geçerliliği olan belgelerde kapsamlı olarak yer almaya başlamıştır⁵⁰. Bu kapsamda, 1979 tarihli *Kadına Yönelik Her Türü Ayrımcılığın Kaldırılmasına Yönelik Sözleşme (The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women/ CEDAW)* 1981 yılında yürürlüğe girmiş, bu sözleşmenin İhtiyarî Protokolü 2000 yılında kabul edilmiştir⁵¹. Daha sonra, *Kadına Yönelik Şiddet ve Ev içi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)* Türkiye gibi pek çok ülke tarafından da benimsenmiş ve iç hukuk bu sözleşmede yer alan ilkelere göre yeniden biçimlendirilmiştir.

Gerçekten, Türk hukukunda, şiddetin önlenmesi ve ısrarlı takip mağdurunun korunmasına yönelik mevzuatın modern hukuktaki gelişmeler paralelinde şekillendirilmesinde, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası belgeler ve antlaşmaların⁵² çok büyük bir etkisinin olduğu inkâr edilemez. Esasen, ulusal düzeyde yapılan kanunî düzenlemelerde yer alan hemen her kavramın temelinde, bu bahsi geçen uluslararası belge ve Antlaşmalar yatmaktadır⁵³. Örneğin, ülkemizin ev sahipliği yaparak derhâl imzaladığı İstanbul Sözleşmesinin 34 üncü maddesinde bugünkü mevzuatımızda yer

⁵⁰ **Moroğlu**, s. 359. Avrupa Konseyi'nde ve Avrupa Birliği'nde 2000'li yıllara kadar "kadının şiddetten korunmasına" dair özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak, İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Korumaya Dair Avrupa Sözleşmesinde (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde) ve Avrupa Konseyi tavsiye kararlarında kadına karşı şiddeti önlemeye yönelik özel bir düzenleme olmamakla beraber, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde yer alan "işkence yasağı, insanlık dışı ve kötü muamele yasağı ve zorla çalıştırma yasağı" kurallarından hareketle "BM Kadınlara Karşı Şiddetin Önlenmesine İlişkin Bildirge"deki ilkelere örtüşen kararlar vermiştir. Detaylı bilgi için bkz. **Moroğlu**, s. 363.

⁵¹ TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Kadın ve Aile Bireylerine Yönelik Şiddet İnceleme Raporu, 24. Dönem 2. Yasama Yılı 2011, s. 15. Ayrıca, bkz. **Ertürk**, Şükrü / **Özdamar**, Demet, Kadınlara Karşı Şiddet ve Ayrımcılık, DEÜHFD, C. 11, Özel Sayı, 2009, s. 1169-1218.

⁵² Şiddet ve ısrarlı takip açısından önem arz eden diğer uluslararası belgeler, *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*, *Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Bildirisi (1992)*, *Kadınlara Karşı Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Bildiri*, *BM Pekin Deklarasyonu*'dur. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Kadın Hakları Mevzuatı, İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi. <http://www.istanbulbarosu.org.tr/images/haberler/khmevzuat.pdf> (Erişim Tarihi:22.11.2014).

⁵³ **Ceylan**, Ebru, Türk Hukukunda Aile İçi Şiddet ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesiyle İlgili Yeni Düzenlemeler, TBBD, Yıl 26 Kasım-Aralık, S. 109, 2013, s. 13-54, s. 15.

bulan ve yukarıda da bahsi geçen ısrarlı takip kavramının tanımına yer verilmiştir. Sözleşme, bugüne kadar ortaya atılmış olan şiddet ve ısrarlı takip konusundaki düzenlemelerin, eylem plân ve programlarının, bildirgelerin, tavsiye kararların özünü oluşturması bakımından özel bir öneme sahiptir.

Ayrıca, 6284 sayılı Kanunun m.1/2-a hükmünde, ısrarlı takip mağduru da dahil olmak üzere bu kanun kapsamında korunan tüm kişilerin güvenliği noktasında, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin, özellikle "*Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin*" esas alınacağı belirtilerek uluslararası belgelerin bu hususa dayanak teşkil edeceği açıkça belirtilmiştir.

C. MEDENÎ KANUN

Medenî Kanunda, Türk hukuku açısından yeni bir kavram olan ısrarlı takip ile ilgili olarak doğrudan bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak, ısrarlı takip teşkil eden fiiller Medenî Kanunun bazı maddelerine aykırılık teşkil edebileceğinden özel kanun hükümleri saklı kalmak kaydıyla Medenî Kanun çerçevesinde mağdurun başvurabileceği bir takım hukukî koruma yolları mevcuttur. Bu bağlamda, Medenî Kanun kapsamında mağdur, Medenî Kanunun madde 23 ve devamı hükümleri çerçevesinde kişiliğın korunmasına yönelik hükümlerinden yararlanabilecektir. Ayrıca mağdur, aile içi şiddet sebebiyle kanunda yer alan diğer hükümlerden de istifade edebilecektir. Eşlerin mahiyetine uygun düşmesi kaydıyla fiilî ayrılık ya da boşanma aşamasında da Medenî Kanundaki hükümlerin korumasından yararlanabilecekleri kabul edilmektedir⁵⁴.

D. 6284 SAYILI AİLENİN KORUNMASI VE KADINA KARŞI ŞİDDETİN ÖNLENMESİNE DAİR KANUN

6284 sayılı ve 8.3.2012 tarihli "*Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (AKKŞÖDK)*"⁵⁵ 20.03.2012 tarihinde

⁵⁴ Mağdurun bu kapsamda başvurabileceği hukukî koruma yolları hakkında ileride detaylı bilgi verilecektir. Bkz. IV, A.

⁵⁵ Kanunun hazırlık sürecine bakıldığında 6284 sayılı Kanun, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına İlişkin kanunun uygulamada görülen eksiklikleri sebebiyle gündeme gelmiştir. 6284 sayılı Kanun, son dönemdeki kanunî kodifikasyonun tersine geniş bir kesim tarafından tartışılarak yasallaşmıştır. Kadın örgütleri yasanın hazırlanma sürecinde aktif olarak yer almış olup, Türkiye'de ilk defa 242 kadın örgütü "Şiddete Son Platformu" çatısı altında bir kanun metni üzerinde çalışma yürütüp taleplerini ortaklaştırdı ve bu bağlamda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile müzakere yapılmıştır. Tasarı taslaklarında birbiri ardına değişiklikler yapıldıktan sonra, tasarı nihayet 24 Şubat 2012 tarihinde TBMM Başkanlığı'na gönderilmiştir. Konusu itibariyle Tasarı, Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nda ayrıntılı olarak görüşülmesi

yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun, aynı zamanda 4320 sayılı “*Ailenin Korunmasına Dair Kanunu*” yürürlükten kaldırmıştır.

Yürürlüğe giren yeni Kanunun amacı ilk maddesine göre, şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. Böylece, bu kanun yoluyla kadınlar, çocuklar, aile bireyleri ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olabilecek kişiler olmak üzere dört kişi grubu koruma altına alınmıştır. Kanun sayesinde şiddetle mücadelenin bir üst seviyeye taşınması ile kadın ve aile bireylerine yönelik şiddete geniş bir perspektifle bakılması amaçlanmaktadır⁵⁶. Bu açıdan, Kanun, şiddete uygulayan kimseye yönelik geliştirilen tedbirlerle kadına, çocuğa, diğer aile üyelerine yönelik şiddetin ve ısrarlı takip teşkil eden fiillerin mağdurunun korunması anlamında kapsayıcı önlemler alınmasına imkân veren önemli bir kanunî araçtır.

Bu kanun uyarınca hâkim, kanunda belirtilen ya da kendisinin re’sen gerekli gördüğü önlemleri herhangi bir talebe gerek kalmadan alabilecektir. Yine, bu Kanun açısından diğer bir olumlu düzenleme Medenî Kanunda yer alan genel hükümlerden farklı olarak ispat yükümlülüğünün bulunmamasıdır. Yani, Medenî Kanunun 6 ıncı maddesi gereğince, kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, taraflardan her biri, hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür, kuralı bu kanun hükümlerine başvurulmasında uygulanmaz. Koruma talebiyle ilgili bir başvuru⁵⁷ söz konusu olduğu zaman aile mahkemesi, mağdur, sanık ya da tanık dinlemeye gerek olmadan koruma

beklenirken TBMM Başkanlığı’na talî komisyon olarak görevlendirilmiştir. Tasarı, TBMM Genel Kurulu’nda temel kanun niteliğinde görüşülmüş ve 8 Mart 2012 tarihinde 6284 sayılı Kanun olarak yasalaşmıştır. 6284 sayılı Kanun, kadın örgütlerinin tüm taleplerini karşılamasa da ileriye dönük olumlu adımları içermektedir. Bu hususta, ayrıntılı bilgi için bkz. **Şener**, Ülker 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Ne Getiriyor? Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, s. 2, http://www.tepav.org.tr/upload/files/13330268091.6284_Sayili_Ailenin_Korunmasi_ve_Kadina_Yonelik_Siddetin_Onlenmesine_Dair_Kanun_Ne_Getiriyor.pdf. (Erişim Tarihi: 04.02.2015).; **Moroğlu**, s. 374.

⁵⁶ Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2012-2015, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, s. 12.

⁵⁷ 6284 sayılı Kanun ve yönetmelik, ısrarlı takip müessesesi bağlamında değerlendirildiğinde kurumu karşılamak üzere “*tek taraflı ısrarlı takip*” teriminin kullanıldığı görülür. Kanun ve Yönetmelik gereğince, ısrarlı takip kurumunun söz konusu olduğu durumlar, fail hakkında uzaklaştırma (restraining order), mağdur hakkında ise koruma tedbiri (protection order) alınmasını gerektirebilir. Bkz. **Doğan**, s. 149.

kararı verecek ve böylece süreç uzamadan kanunun etkin şekilde uygulanması sağlanmış olacaktır⁵⁸.

IV. ŞİDDET VE ISRARLI TAKİP MAĞDURUNUN BAŞVURABİLECEĞİ HUKUKÎ KORUMA YOLLARI

A. MEDENÎ KANUN VE BORÇLAR KANUNU ÇERÇEVESİNDE KORUMA

1. Genel Olarak

Yürürlükten kaldırılan 4320 sayılı Kanunun ilk maddesinde, “*Türk Medenî Kanununda öngörülen tedbirlerden ayrı olarak*” ibaresi yer almaktaydı. Bu kanunun yerine Yürürlüğe giren 6284 sayılı Kanun (AKKŞÖDK) m.1/ 2-a bendinin son cümlesinde, “... *yürürlükteki diğer kanunî düzenlemeler esas alınır*”, ifadesi yer almaktadır⁵⁹. Bu hükme göre, 6284 sayılı bu özel Kanunda (AKKŞÖDK) yer alan hukukî yollara başvurabilme imkânının yanı sıra mağdur, Medenî Kanun ve Borçlar Kanunu çerçevesinde diğer hukukî koruma yollarına da başvurulabilecektir. Elbette, 6284 sayılı Kanunda (AKKŞÖDK) yer alan bu hükümler olmasaydı da genel hukuk ilkelerinden yola çıkarak aynı sonuca ulaşmak mümkün olurdu. Zira kanunların uygulanması bakımından, genel kanun-özel kanun ilişkisi söz konusu ise genel kanunun özel kanuna aykırı olmayan hükümlerini uygulamaya bir engel yoktur.

2. Medenî Kanun ve Borçlar Kanunu Çerçevesinde Koruma

Aile içi şiddet ve/veya ısrarlı takip sonucu mağdura karşı yönelmiş fiillere karşı mağdurun korunabilmesi için Medenî Kanun hükümlerine de başvurulabilir. Zira, söz konusu fiiller her şeyden önce TMK. m.23 vd. hükümleri çerçevesinde kişiliğin korunmasına ilişkin hükümlere aykırılık teşkil eder.

⁵⁸ **Kılıç**, Muharrem, Yasal Koruma ve Güvence Sistemleri Açısından Şiddetin Hukuksal Çerçevesi (Legal Protection and Assurance System of Violence In Terms of The Legal Framework), LHD, C. 11, S. 132, 2013, s. 4-34, s. 16. Yargıtay bir kararında bu tür durumlarda “yaklaşık ispatı” yeterli görmüştür. Bkz., 2.HD, E.2012/5972, K. 2013/7023, (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası. Erişim Tarihi: 10.02.2015).

⁵⁹ 6284 sayılı Kanun (AKKŞÖDK) m.1/ 2 “*Bu Kanunun uygulanmasında ve gereken hizmetlerin sunulmasında aşağıdaki temel ilkelere uyulur. a) Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler, özellikle Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi ve yürürlükteki diğer kanunî düzenlemeler esas alınır*” şeklindedir.

Kişilik hakkı, mutlak haklar kategorisinde yer almakta olduğundan herkes bu hakka saygı göstermek, kişilik hakkını tehlikeye düşürecek veya hakka zarar verecek tutum ve davranışlardan kaçınmakla yükümlü kılınmıştır. Kişilik hakkının kapsamı ve korunması ise, TMK. m.23-25 ile TBK m.58'de düzenlenmiştir. Bunların yanında, kişilik hakkına koruma getiren TMK. m. 26, 121, 158 ile TBK. m. 26-27, 53-56 gibi hükümler de mevcuttur⁶⁰.

Kişilik hakkına yönelik saldırılar, şiddet veya ısrarlı takip şeklinde gerçekleştirilince hukuka aykırı fiil teşkil edeceği için borçlar hukuku anlamında haksız fiil olarak nitelendirilebilecektir. Kişilik haklarının korunmasına verilen önemden dolayı haksız fiile ilişkin genel hükümler dışındaki kişilik hakkını doğrudan koruyan hükümler, Medenî Kanunda düzenlenmiş bulunmaktadır. Şüphesiz, bu tür uyuşmazlıklarda Borçlar Kanununda yer alan hükümler de Medenî Kanundaki hükümlerle birlikte veya onlardan ayrı olarak mahiyetine uygun düştüğü ölçüde uygulama alanı bulacaktır⁶¹.

Israrlı takipte kişilik haklarına saldırı niteliğindeki fiillere maruz kalan mağdur, Medenî Kanunda yer alan davalar yoluyla gerekli korumadan yararlanabileceğine göre mağdur, saldırı tehlikesinin önlenmesine yönelik olarak saldırıyı önleme, var olan saldırıyı sona erdirmek adına saldırıya son verme, saldırı sonucunda zarar meydana gelmişse ve diğer şartlar da mevcut ise maddî ve/veya manevî tazminat davaları yoluyla hakkını koruyabilir. Israrlı takip özelliği taşıyan fiiller kapsamında mağdur sürekli takip ediliyor, mağdura sürekli şiddet uygulanıyor veya mağdur sürekli şiddet tehdidi altında bulunuyorsa bahsi geçen korumadan yararlanmak mümkün olabilir. Örneğin, mağdura yönelik sözlü ve/veya fiilî saldırı varsa, mağdurun evi gözetleniyorsa, mağdur rahatsız edici şekilde takip edilmekteyse hâkimden söz konusu davranışların sona erdirilmesini talep edebileceği gibi başlamamış ancak ciddi bir tehlike oluşturan bu tehdide karşı saldırının önlenmesi yoluyla tehdidin ortadan kaldırılmasını da sağlayabilir.

Kişilik hakkını koruyucu davaların açılabilmesi için hukuka aykırı saldırı yeterli sayılmakta failde kusur ve mağdur açısından ortaya çıkmış bir zararın varlığı aranmamaktadır. Hukuka aykırılık, hukuk düzeni tarafından

⁶⁰ Zevkliler, Aydın/ Acabey, Mehmet Beşir/ Gökyayla, K. Emre, Medenî Hukuk, 5. Baskı, Ankara 1995, s. 452; Ayan, Mehmet/ Ayan, Nurşen, Kişiler Hukuku, 6. Baskı, Konya 2014, s.86; Dural, Mustafa/ Ögüz, Tufan, Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku, 10. Baskı, İstanbul 2010, s.136, 149.

⁶¹ Ayan/ Ayan, s. 87.

izin verilmeyen bir eylem ve davranış olup tamamen objektif mahiyettedir⁶². Bir başka deyişle kişiliği korumaya yönelik her türlü hukuk kuralına aykırılık hukuka aykırılık teşkil eder⁶³. Israrlı takip durumunda Medenî Kanunda yer alan kişiliğin korunmasına yönelik davaların açılabilmesi açısından, failin tekrarlanan davranışlar bütününe objektif olarak hukuka aykırı olması şarttır. Ancak, saldırıya yönelik davalar bakımından mağdurun mutlaka endişe ve korku duyması veya maddî ya da manevî bir zarara uğraması hukuka aykırılığın gerçekleşmesi için zorunlu unsur değildir. Zira mağdurun korku veya endişe duyması, yine bir zarara uğraması hukuka aykırı olarak gerçekleştirilen fiilin sonucunda meydana gelmektedir⁶⁴.

a) Saldırının Önlenmesi Davası

Medenî Kanununun 25 inci maddesinin 1 inci fıkrasına göre, “*Davacı, hâkimden saldırı tehlikesinin önlenmesini, ... isteyebilir*”. Bu davanın amacı, henüz mevcut olmamakla birlikte yakın bir gelecekte kişilik hakkına yönelmesi kuvvetle muhtemel olan hukuka aykırı bir saldırıyı önlemektir. Önleme davası sayesinde, kişilik hakkı çok yakın bir saldırıya uğrama tehlikesiyle karşı karşıya bulunan kimseye, bu ciddî ve pek yakın saldırıyı daha gerçekleşmeden önce engelleme imkânı verilmekte, böylece ortaya çıkabilecek belki de telafisi imkânsız zararların önüne peşinen geçilmiş olmaktadır⁶⁵. Önleme davasının açılabilmesi için failin kusurlu olması şart değildir. Bir diğer deyişle, bu davanın açılabilmesi bakımından failin kusurlu olup olmaması hiçbir önem arz etmez, failin kusurlu olması ayrıca tazminata hükmedilmesine neden olabilir. Ancak, gerçekleşmesi beklenen fiilin ya da fiillerin hukuka aykırı olması zorunludur. Elbette, somut olayda herhangi bir hukuka uygunluk sebebi söz konusu ise hukuka uygun hâlde gelecek fiil için bu davanın açılması mümkün olmayacaktır.

Önleme davasının açılabilmesi süre konusunda, kanunda, herhangi bir hüküm bulunmamasına rağmen kişiliğe yönelik saldırı ihtimali devam ettiği sürece önleme davasının açılabilmesi kabul edilmektedir. Bu dava sonucunda verilen karar “*saldırı fiilinin yasaklanması*” şeklinde bir hüküm içerecek ve hüküm, faile yönelik olarak “*yapmama, işlememe*” emrini bünyesinde

⁶² Akipek, Jale/ Akıntürk, Turgut/ Ateş Karaman, Derya, Türk Medenî Hukuku, Cilt 1, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, 9. Baskı, İstanbul 2012, s. 400.

⁶³ Oğuzman, Kemal/ Seliçi, Özer/ Oktay-Özdemir Saibe, Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler), 12. Baskı, İstanbul 2012, s. 190.

⁶⁴ Türkmen, s. 1404.

⁶⁵ Akipek/ Akıntürk/ Ateş Karaman, s. 397.

barındıracaktır⁶⁶. Örneğin, ünlü bir sanatçının hayranı olan failin çeşitli şekillerde sanatçıya ulaşarak her seferinde onu kaçıracağını ifade etmesi durumunda zarar görme tehlikesi ile karşı karşıya olan sanatçı, kişilik hakkı içerisinde yer alan özgürlüğünün korunması adına önleme davası açmak suretiyle saldırı fiilinin yasaklanmasını ve muhtemel faile tehditte bulunduğu fiili yapmama emri verilmesini sağlayabilir. Şüphesiz, teorik olarak mümkün olsa da bu hüküm çerçevesinde kişilik değerleri için koruma sağlamaya çalışmak, hüküm güçlü bir yaptırıma sahip olmadığı için pratikte etkili sonuç vermeyecektir.

b) Saldırıya Son Verme Davası

TMK.m.25/I'e göre, "*Davacı, hâkimden ... sürmekte olan saldırıya son verilmesini ... isteyebilir*". Saldırıya son verme davası, genel olarak kişilik haklarına yönelmiş ve hâlen devam etmekte olan saldırının durdurulmasını sağlamak ve tekrarına engel olmak için açılan bir davadır. Esasen bu dava, kişilik hakkına yönelmiş ve devam etmekte olan saldırılara karşı mağdurun korunmasını amaçlamaktadır⁶⁷. Israrlı takip fiili açısından konuya yaklaşıldığında, kişiliğe yönelmiş, başlamış ve hâlen devam eden, ısrarlı takip eylemi niteliği taşıyan bir saldırı söz konusu olmalıdır. Daha önce de ifade edildiği üzere, ısrarlı takip teşkil eden fiiller tek bir davranışın neticesinde meydana gelmemektedir. Israrlı takibin bir olayda varlığından bahsedebilmek için bir bütün teşkil eden aynı veya farklı davranışların belirli bir süre tekrarlanması gerekir. Burada, hukuka aykırılık unsurunu oluşturan, bu fiillerin oluşturduğu bütünlüktür⁶⁸. Bu izaha göre, ısrarlı takip mağduru, çeşitli vasıtalarla sürekli olarak taciz edilmekte, mağdurun özel hayatı izlenmekte ya da mağdur sürekli olarak söz ve davranışlarla takip çemberinde tutularak rahatsız edilmekte ise, bu durumda hâkimden söz konusu fiillerin sona erdirilmesine yönelik mevcut saldırıların sonlandırılması istenebilir. Burada, hâkim, mağdur sürekli olarak gözetleniyorsa, failin mağdurun evine yaklaşmamasına karar verip ve bu konuda kişiye emir verecek, bu davranışların sonlandırılmasını tesis etmek üzere gerekli tedbirlerin alınması için ayrıca gereğinin yapılmasına hükmedecektir.

⁶⁶ Ayan/ Ayan, s. 110.

⁶⁷ Akipek/ Akıntürk/ Ateş Karaman, s. 396.

⁶⁸ Türkmen, s. 1407.

c) Tazminat Davaları

Kişilik hakkına yapılmış saldırı sonucunda meydana gelen zararın tazmini için açılan davaya tazminat davası denir. Tazminat davaları hukukî niteliği itibarıyla alacak davası olup bu davalar sonucunda verilen hüküm de bir eda hükmü niteliğindedir⁶⁹. Kişilik hakkına saldırı ısrarlı takip eylemiyle gerçekleştirildiğinde hukuka aykırı bir fiil söz konusu olacağına göre, bu eylemi gerçekleştiren fail de kusurlu ise mağdur, faile karşı bu kusur oranında ortaya çıkan zararının giderilmesi amacıyla tazminat davalarını da açabilecektir. Tazminat davaları uğranılan zararın türüne göre, maddî ve manevî tazminat davası olmak üzere iki şekilde açılabilir⁷⁰.

aa) Maddî Tazminat Davası

Maddî tazminat davasında, mağdurun kişilik hakkına yapılan saldırı nedeniyle meydana gelen parasal zararını tazmin etmeye yönelik olarak mahkemeden talepte bulunması söz konusu olmaktadır (TMK. m.25/III). Kişilik haklarına saldırı durumunda zararın tazmininin özel olarak düzenlendiği hâllerde de bu hükümler uygulama alanı bulur. Kişilik hakkına saldırı niteliği taşımayan haksız fiil durumunda ise Borçlar Kanununda yer alan genel haksız fiil sorumluluğunu düzenleyen (TBK. m.49 vd.) hükümlere başvurmak gerekecektir⁷¹. İsrarlı takip fiili, herhâlde kişilik hakkına yönelik bir saldırı olduğuna göre TBK. m.49 vd. hükümleri yerine TMK. m.25/III hükmü çerçevesinde failin sorumluluğuna gidilmeli, bu husustaki boşluklar genel hükümlere gidilmek suretiyle doldurulmalıdır.

Zarar malvarlığının aktifinde meydana gelen azalma (fiilî zarar) ya da artması gereken aktifin artmaması (yoksun kalınan kâr) şeklinde gerçekleşebilir⁷². Örneğin, ısrarlı takip sonucunda vücut bütünlüğüne yönelik bir saldırı sebebiyle yaralanan bir kişinin tedavi masrafları ya da ekonomik geleceğin sarsılması sebebiyle uğradığı gelir kaybı maddî zarar olarak ifade edilebilir⁷³.

Maddî tazminat davasının açılabilmesi için genel haksız fiil şartlarının varlığı aranır. Bu bağlamda, davanın açılabilmesi için fiilin hukuka aykırı olması, fiil sonucunda ortaya maddî bir zararın çıkması, zarar ile fiil arasında

⁶⁹ Ayan/ Ayan, s. 114.

⁷⁰ Ayan/ Ayan, s. 114.

⁷¹ Oğuzman/ Seliçi/ Oktay-Özdemir, s. 226; Türkmen, s. 1415.

⁷² Ayan / Ayan, s. 115.

⁷³ Zevkliler/ Acabey/ Gökyayla, s. 503, Akipek/ Akıntürk/ Ateş Karaman, s. 406.

uygun illiyet bağının bulunması ile failin kusurlu olması gerekir. Bu davanın açılabilmesi için her ne kadar kusur şart ise de, kusursuz sorumluluğu gerektiren bir haksız fiil söz konusu ise kusur bir şart olarak aranmayacaktır⁷⁴. Örneğin, ısrarlı takip teşkil eden fiillerin ayırt etme gücü bulunmayan bir akıl hastası tarafından gerçekleştirilmesi durumunda, kural olarak akıl hastası olan kişi verdiği maddî zararlardan dolayı sorumlu olmayacak, ancak ayırt etme gücünden sürekli yoksun olan kişilerin hakkaniyet sorumluluğu söz konusu olduğu ve bu haksız fiil sorumluluğu da bir kusursuz sorumluluk hâli olarak nitelendirildiği için kusur sorumluluğun bir şartı olmayabilecektir.

Israrlı takip sebebiyle maddî tazminat talep edilmişse, haksız fiile ilişkin hükümler bu davada da uygulanacaktır. Hâkim, zarar ve tazminat miktarını tespit ederken, uyumsuzluk konusunda zamanaşımı değerlendirmesi yaparken TBK. m. 49 vd. hükümlerinden somut olaya uygun olanları uygulayacaktır⁷⁵.

Israrlı takip oluşturan her bir fiilin sebep olduğu maddî zararların yanında, bu fiili oluşturan davranışların ortak illiyetle meydana getirdiği maddî zararlar da tazminat olarak istenebilir. Israrlı takip durumunda, takibin niteliğine göre bedensel yaralama sonucu oluşan sağlık giderleri, psikolojik bozukluk sonucunda psikolojik tedavi giderleri, eylemlerin bütünü sonucunda meydana gelebilecek özgürlüğün kısıtlanması, iş kaybı, failden korunmak amacıyla yapılan masraflar maddî tazminat alacağı olarak talep edilebilecektir⁷⁶. Örneğin, magazin medyasından kaçarken kaza geçiren bir ünlünün uğradığı maddî zararlar, ısrarlı takibi gerçekleştiren medya mensupları ve kazada kusuru olan diğer kişilerce (taksi şoförü veya kazaya karışan bir üçüncü kişi gibi) müteselsil sorumluluk çerçevesinde tazmin edilecektir.

ab) Manevî Tazminat Davası

Manevî tazminat davası, kişilik hakkına yönelik saldırı sonucunda meydana gelen manevî zararların tazmini için açılan bir alacak davasıdır. Manevî tazminatın söz konusu olabilmesi için kişinin malvarlığında meydana gelen azalmanın dışında, kişinin saldırı sebebiyle manen sarsılması, elem ve üzüntü duyması, toplum nezdindeki itibarının sarsılması söz konusu olmalıdır⁷⁷. Haksız fiil durumunda, failin manevî tazminata mahkûm edilmesinin hukukî niteliği tartışmalı olsa da bu konudaki hâkim görüşe göre, burada failin cezalandırılması değil mağdurun tatmini amaçlanmaktadır⁷⁸.

⁷⁴ Dural/ Ögüz, s. 149.

⁷⁵ Ayan / Ayan, s. 114.

⁷⁶ Türkmen, s. 1416.

⁷⁷ Akipek/ Akıntürk/ Ateş Karaman, s. 407.

⁷⁸ Ayan / Ayan, s. 114.

Bu davanın açılması için gerekli olan şartlar maddî tazminat davasıyla paralellik gösterir. Buna göre, hukuka aykırı fiil sonucunda manevî nitelik taşıyan bir zararın meydana gelmesi, failin kusurlu olması, zarar ile fiil arasında uygun illiyet bağının bulunması gerekir. Manevî zararın meydana geldiğinin ispatı davacıya aittir. Bu bağlamda, maddî tazminatta olduğu gibi manevî tazminatta da ısrarlı takip teşkil eden her bir fiilin sonucunda meydana gelen zararlarla birlikte bu fiilleri oluşturan davranışlar bütünü oluşturduğu manevî zararların tazmini istenebilecektir⁷⁹. Yukarıdaki örneğe dönülürse, magazin medyasının ısrarlı takibinden kaçarken kaza geçiren bir ünlü, kaza, bir diğer deyişle haksız fiil sebebiyle uğradığı maddî zararlar gibi manevî zararların tazmini için de ilgililere karşı dava açabilecektir.

3. Türk Medenî Kanununda Yer Alan Diğer Tedbirler

Yukarıdaki hükümlerin dışında, Medenî Kanunda ailenin korunmasına yönelik olarak bazı tedbirler de öngörülmüş bulunmaktadır. Aile içi şiddet ve ısrarlı takip mağduru açısından önem arz eden bu hükümler, TMK. m.195 ve devamında yer almaktadır. Bu hükümlere göre, hâkim, aile içi şiddet durumunda olabileceği gibi bir eşin diğerinin ısrarlı takibi durumunda da eşlere yükümlülüklerini hatırlatıp, onları birbirlerinin kişilik haklarına uymaları hususunda uyarabilir. Aile konutu niteliği taşıyan taşınmazın devrini engellemek adına tapu sicilinde malik olmayan eş lehine aile konutu şerhi⁸⁰ konulabileceği gibi mağdur olan ya da olma ihtimali bulunan eş ve çocuklar lehine nafaka takdir edebilir. Hâkim, ortak hayata ara verilmesine karar verebileceği gibi eşin malvarlığı değerleri üzerindeki tasarruf yetkisini de sınırlayabilir. Ayrıca üçüncü kişilerin borçlarını, aleyhine önlem alınan eş yerine mağdur eşe ödemelerine karar verilebilir. Medenî Kanun bunlardan başka çocukların korunmasına yönelik olarak hâkime, gerekli önlemleri alma yetkisini de tanımıştır. Hatta bu, hâkime tanınmış bir yetki olduğu kadar, ona yüklenmiş bir görevi de ifade etmektedir⁸¹.

Medenî Kanundaki tedbirlerle ilgili olarak 6284 sayılı Kanun göz önüne alındığında, Medenî Kanunda düzenlenen tedbirler, daha çok genel nitelikli ve tavsiye niteliği taşıyan güçlü yaptırımlarla desteklenmemiş önerilerden ibarettir. Oysa 6284 sayılı Kanunda düzenlenen tedbirler, sadece şiddete

⁷⁹ **Türkmen**, s. 1417.

⁸⁰ **Akıntürk**, Turgut/ **Ateş Karaman**, Derya, Türk Medenî Hukuku, Aile Hukuku, Cilt II, 15. Baskı, İstanbul 2013, s. 121.

⁸¹ **Tıgılı**, Hüseyin, Ailenin Korunmasına Dair Kanunda Yer Alan Tedbirler ve Bunların Uygulanması, TAAD, C. 1, S. 5, 2011, s. 487-538, s. 513.

uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesine hasredilmiş özel ve güçlü yaptırım gücüne sahip etkili hükümlerden oluşmaktadır. Bu nedenle, 6284 sayılı Kanunun kapsamına giren somut olaylarda, Medenî Kanunda düzenlenmiş olan tedbirlere başvurulmasına hiçbir engel yoksa da bunlarla birlikte veya bunlar olmadan da 6284 sayılı Kanun hükümlerine başvurmak çoğu zaman bir mecburiyet teşkil edecektir.

6284 sayılı Kanun ile kural olarak hâkime, sadece aile içi şiddet ve ısrarlı takip bağlamında, evlilik birliğine müdahale etme yetkisi verildiği söylenebilir. Bu kabule göre, evlilik birliği, aile içi şiddet ve ısrarlı takip dışında bir nedenle tehlikeye girmiş bulunuyorsa bu durumda alınabilecek tedbirler, TMK. m. 195 ve devamı maddelerinde ifade edilen tedbirler olacaktır⁸². Şüphesiz, ısrarlı takip mağdurunun eş veya çocuk gibi fail ile aile bağı olmayan biri olması durumunda, Medenî Kanundaki kişiliği koruyan hükümler dışındaki (bu paragrafta izah edilen diğer tedbirlere) hükümlere başvurulması mümkün görünmemektedir.

B. 6284 SAYILI KANUN ÇERÇEVESİNDE KORUMA

1. Genel olarak

“Şiddet veya şiddet uygulanma tehlikesinin varlığı hâlinde herkes, bu durumu resmî makam veya mercilere ihbar edebilir. İhbarı alan kamu görevlileri bu kanun kapsamındaki görevlerini gecikmeksizin yerine getirmek ve uygulanması gereken diğer tedbirlere ilişkin olarak yetkilileri haberdar etmekle yükümlüdür” (AKKŞÖDK m. 7). Kanunda yer alan bu hükümde, her ne kadar şiddet ve şiddet uygulanma tehlikesinin varlığı durumunda resmî makam ve mercilere ihbar yapılacağı ve bunun üzerine gerekli olan tedbirlerin alınacağından bahsedilmişse de hükümde ısrarlı takip mağduru kavramı yer almamaktadır. Ancak, kanunun ilk maddesinde ısrarlı takip mağdurunun da korunacak kişi grubu içinde gösterilmesi nedeniyle, ısrarlı takip kavramına dahil bir fiille karşılaşan mağdurun bu kanun çerçevesinde gerekli ihbarları yaparak kanunda yer alan tedbirlerden yararlanabileceği ifade edilmelidir.

Uygulanacak tedbirlere ilişkin olarak 6284 sayılı Kanunda, 4320 sayılı Kanundan farklı olarak yalnız şiddet mağduruna yönelik olarak uygulanan önleyici tedbirlere değil bunlarla birlikte, şiddet uygulayan kişilere yönelik

⁸² **Badur**, Emel, Ailenin Korunması Alanındaki Son Gelişmeler, TBBD, S. 84, 2009, s. 63-92, s. 67.

koruyucu tedbirlere de yer verilmiştir⁸³. Böylece, şiddet ve ısrarlı takip fiillerine maruz kalan kişiler, bu kanun çerçevesinde mülkî amir tarafından koruyucu tedbir kararı verilmesini isteyebilecekleri gibi hâkimden önleyici ve koruyucu tedbirlere karar verilmesini de isteyebileceklerdir. Ayrıca, öncelikle şiddet ve ısrarlı takip teşkil eden bir icraî veya ihmali hareketin 6284 sayılı Kanun kapsamında olduğunun kabulü ve kanunda yer alan koruma tedbirlerinden yararlanabilmek için, o hareketin Ceza Kanunları anlamında suç oluşturması gerekli değildir⁸⁴. Bu anlamda, söz konusu hareketin suç olup olmadığına bakılmaksızın mağdurun korunması söz konusu Kanun çerçevesinde sağlanacaktır.

6284 sayılı Kanun ve bu kanuna ilişkin Yönetmelikte tedbirlerin tanımı ve kapsamı ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Buna göre, “*tedbir kararı*” kanun kapsamında, şiddet mağdurları ve şiddet uygulayanlar hakkında hâkim, kolluk görevlileri ve mülkî amirler tarafından, istem üzerine veya re’sen verilecek tedbir kararlarını (AKKŞÖDK. m.2/1-ğ), “*koruyucu tedbir*” kanunda belirtilen merciler tarafından korunan kişi hakkında olayın niteliği dikkate alınarak hükmedilecek tedbirlere ilişkin kararı (Yön. m.3/1-k) ve “*önleyici tedbir*” ise yine kanunda belirtilen merciler tarafından şiddet uygulayan veya uygulama tehlikesi bulunan kişi hakkında, olayın niteliği dikkate alınarak hükmedilecek tedbirlere ilişkin kararı ifade eder (Yön. m.3/1-p).

6284 sayılı Kanun’da yer alan tedbirler Hukuk Muhakemeleri Kanununda yer alan ihtiyatî tedbirlerden farklı olarak kendine özgü ve temyiz edilebilir olmayan kararlar olup, karar tarihinden itibaren on gün içinde dava açılması gerekli değildir. Ayrıca, tedbirin devam etmesi için dava açılması gerekli olmadığından, dava açılmaması durumunda uygulanan tedbir ortadan kalkmamaktadır. Bu yüzden, verilen karar çerçevesinde tedbirin uygulanmasına devam edilir⁸⁵. 6284 sayılı Kanun’da düzenlenen koruyucu

⁸³ **Özbilen/Soygüt**, s. 379.

⁸⁴ **Erdem**, s. 55.

⁸⁵ **Tıgılı**, s. 506. Tedbirin niteliğine ilişkin 4320 sayılı Kanun döneminde verilmiş bir Yargıtay kararında “...*Bu karar kusurlu eşin saldırılarına son verilmesinin kendisine ihtarından ibaret kısa süreli bir tedbir niteliğindedir. Bu açıklamalar kararın nihai nitelikte olmadığını, sürekli sonuç doğurmayacağını göstermektedir... Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun 105,106,107 ve 108’inci maddelerinde belirlenen prosedür uyarınca itihaz olunan ve bu Kanun’un 109’uncu maddesi uyarınca on gün içinde dava açılması şartıyla değil, hâkimin tayin ettiği süre ile geçerli ve temyiz incelenmesine tabi bulunmayan geçici tedbir niteliğinde*” ifadeleriyle tedbirin niteliğini belirlemiştir. Bkz., 2. HD., 09.07.1998, E.1998/7229, K.1998/8655. Ayrıca bkz., 2. HD., 13.06.2002 87; 2. HD., 09.07.1998, E.1998/7229, K.1998/8655; 2. HD., 13.06.2002, E.2002/16474, K.2002/7945; 2. HD., 16.01.2003,

ve önleyici tedbirler, geçici hukuki koruma tedbiri niteliğindedirler. Bundan dolayı 6284 sayılı Kanunda düzenlenen ve geçici hukukî koruma sağlayan tedbir kararları kısa sürelidir⁸⁶.

2. Mülkî Âmir Tarafından Verilecek Koruyucu Tedbir Kararları

6284 sayılı Kanun'un 3. maddesine göre, bu Kanun kapsamında korunan kadınlar, çocuklar, aile bireyleri ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerle ilgili olarak aşağıdaki tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun görülecek benzer tedbirlere delil veya belge aranmaksızın mülkî amir tarafından ilgilinin talebi, bakanlık veya kolluk görevlilerinin başvurusu üzerine ya da re'sen karar verilebilir. Kanunun ifadesinde de belirtildiği gibi Kanunda sayılan tedbirler sınırlı sayıda değildir. Diğer bir ifadeyle burada yer alan tedbirler örnek kabilinden sayılmış olup, mülkî amirin, takdir hakkı çerçevesinde uygun göreceği benzer tedbirlere de başvurabilmesi mümkündür.

a) Barınma

Bu tedbirlerden ilki, 6284 sayılı Kanun kapsamında korunan kişilere barınma imkânının sağlanmasıdır. Buna göre, mağdur olan kişinin kendisi ve gerekiyorsa beraberindeki çocuklar için bulunduğu yerde veya başka bir yerde uygun barınma yeri sağlanması tedbirine mülkî amir tarafından karar verilebilir. Hakkında barınma yeri sağlanmasına karar verilen kişiler, Bakanlığa ait veya Bakanlığın gözetim ve denetimi altında bulunan yerlerde, barınma yerlerinin yetersiz kaldığı hâllerde ise, mülkî amirin, acele hâllerde kolluğun veya Bakanlığın talebi üzerine kamu kurum ve kuruluşlarına ait sosyal tesis, yurt veya benzeri yerlerde güvenli nakli sağlanıncaya kadar geçici olarak barınma imkânı sağlanır (AKKŞÖDK.m.3/1-a, Yön. m.7/1)⁸⁷.

E.2002/14276, K.2003/344 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası. Erişim Tarihi: 09.11.2014). Bu konuda detaylı bilgi için bkz. **Tıgılı**, s. 510.

⁸⁶ **Günay**, s. 650.

⁸⁷ Barınma tedbiri açısından önemli bir husus da şiddet gören kişilerin kalabileceği sığınma evleridir. Dünya'da ilk modern kadın sığınma evi örneklerinin 1970'li yıllarda ortaya çıkmış olmasına karşın, Türkiye'de ilk sığınma evleri ancak 1990'lı yıllarda açılmıştır. Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu'nun 1990 yılında açmaya başladığı Kadın Misafirhanesi/ Kadın Konukevi adındaki sığınma evleri ve Bakırköy ve Şişli Belediyeleri'nin aynı yıl açtığı kadın sığınma evleri, kamu kurumlarınca açılan ilk sığınma evi örneklerindedir. 5393 sayılı Belediyeler Kanununun 14. maddesinin (a) bendi gereğince, büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyeler, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorundadır. Diğer belediyeler de malî durumları ve hizmet önceliklerini değerlendirerek kadınlar ve çocuklar için konukevleri açabilirler. Bunun dışında, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), sığınma evi açabilmektedir. KSGM verilerine göre Mart 2012 itibarıyla Türkiye'de toplam 1859 kişi barınma kapasiteli 83

Ayrıca, korunan kişi varsa beraberindeki çocukları ile birlikte ŞÖNİM tarafından Bakanlığa bağlı veya Bakanlığın denetimi altında bulunan barınma yerlerine güvenli nakli sağlanıncaya kadar, bedeli ödenerek ve geçici barınmanın sağlandığı yer kolluğu tarafından kişinin güvenliği sağlanarak sosyal tesis, yurt ve benzeri yerlerde geçici olarak barınmasına imkân sağlanır. Geçici olarak barınabilecek yer sağlanması durumunda barınmaya ve işeyle ilişkin giderler, ŞÖNİM tarafından karşılanır. Korunan kişinin yerleştirildiği yere ilişkin bilgi ŞÖNİM'e bildirilir. ŞÖNİM kişinin barınmaya ilişkin talebini de dikkate alarak uygun ilk kabul birimi veya konukevi hizmeti verilecek yeri belirler ve korunan kişinin buraya yerleştirilmesini sağlar (Yön. m.7/2).

Korunan kişi ve beraberindeki çocukların hayatî tehlikesinin bulunması hâlinde konukevi⁸⁸, ilk kabul birimi veya diğer tesislere güvenli bir şekilde yerleştirilmesine kolluk tarafından refakat edilir. ŞÖNİM tarafından il içi ve il dışı nakillerde ulaşım için araç tahsis edilir ve ulaşım giderleri ile korunan kişinin zorunlu giderleri yine ŞÖNİM tarafından karşılanır (Yön. m.7/3).

Barınma yeri sağlanması tedbirinin kolluk amirince uygulandığı veya korunan kişinin kollukta bulunduğu hâllerde, kolluk tarafından kişi ŞÖNİM'e ivedilikle ulaştırılır. Bunun mümkün olmaması hâlinde barınma ve işe giderleri Bakanlık bütçesinin ilgili tertibinden karşılanmak üzere kendisine ve beraberindekilere geçici barınma imkânı, 6284 sayılı Kanuna ilişkin Yönetmeliğin m.7/f.2'de belirtilen şekilde sağlanır (Yön. m.7/4). Mülki amirin veya kolluk amirinin kararı ile kamu kurum ve kuruluşlarına ait barınma yerlerine getirilen şiddet mağduru, başka herhangi bir makam veya merciin karar veya onayı aranmaksızın barınma yerine derhâl kabul

kadın sığınma evi vardır. Bu sığınma evlerinin 55'i KSGM, 25'i yerel yönetimler 3'ü ise kadın örgütlerince işletilmektedir. Ankara'da Kadın Dayanışma Vakfı tarafından işletilen sığınma evi insan ticaretiyle mücadele kapsamında hizmet vermektedir. Türkiye'de, bugün nüfusu 50 bini aşan 200'den fazla belediye bulunmakta, ancak bunların % 80'den fazlasının sığınma evi bulunmamaktadır. İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Avrupa Birliği'nin malî, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'nun da **teknik** desteği ile 2008-2010 yılları arasında Ankara, Antalya, Bursa, Eskişehir, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Samsun'da sığınma evleri yaptırmış, burada çalışacak kişilerin eğitimi ve kamuoyu duyarlılığının artırılmasına yönelik çalışmalar yürütmüştür. Detaylı bilgi için bkz. **Erbaydar**, Nükhet Paksoy, Kadın Sığınma Evleri, www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/.../siginmaevi_aylikyazi.doc (*Erişim Tarihi: 30.11.2014*).

⁸⁸ Kadın konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik mevcut olup bu Yönetmelikte konukevinin çalışma esasları ve temel ilkeleri düzenlenmiştir. Ayrıca, konukevi hizmetlerinden yararlananların kapsamına, şiddete uğrayan ya da uğrama tehlikesi bulunan bütün kadınlar ve beraberindeki çocukları girmektedir (Konukevi Yön. m.13). Detaylı bilgi için bkz. **Ceylan**, s. 31 vd..

edilir (Yön. m.7/5). Re'sen hakkında barınma yeri sağlanması tedbirine karar verilen kişinin barınma yerinde kalmak istememesi hâlinde aydınlatılmış rızası⁸⁹ alınarak kalmak istediği yere ŞÖNİM tarafından ulaştırılır. Dolayısıyla, burada ŞÖNİM, sadece mağdurun kalmak istediği yere ulaşması noktasında yardımcı olmaktadır. Kişinin hayatı tehlikesinin bulunması hâlinde kolluk yardımıyla kalacağı yere ulaştırılır (Yön. m.7/6).

b) Geçici Maddî Yardım

6284 sayılı Kanun'da yer alan bir başka tedbir ise kanun kapsamında korunan kişilere ihtiyaç olması durumunda geçici olarak maddî yardım sağlanmasıdır. Buna göre, diğer kanunlar kapsamında yapılacak yardımlar saklı kalmak üzere, mülkî amir tarafından geçici maddî yardım yapılmasına karar verilebilir (AKKŞÖDK.m.3/1-b). Korunan kişi hakkında geçici maddî yardım, AKKŞÖDK. m.17'ye göre yapılır (Yön. m.8/1). Hükme göre, mülkî amir, diğer kanunlar kapsamındaki yardımların varlığına rağmen yine de mağdura ekonomik olarak yardım yapma kararını verebilecektir⁹⁰. Geçici maddî yardım yapılmasına ilişkin tedbir kararı, ilgiliye tefhim veya tebliğ edilir ve yerine getirilmek üzere ŞÖNİM'e gönderilir (Yön. m.8/2). Geçici maddî yardım kararı ile on altı yaşından büyükler için her yıl belirlenen aylık net asgarî ücret tutarının otuzda birine kadar günlük ödeme yapılır. Korunan kişinin birden fazla olması hâlinde, ilave her bir kişi için bu tutarın yüzde yirmisi oranında ayrıca ödeme yapılır. Ancak, ödenecek tutar hiçbir şekilde belirlenen günlük ödeme tutarının bir buçuk katını geçemez. Korunan kişilere barınma yeri sağlanması hâlinde bu fıkra da belirlenen tutarlar yüzde elli oranında azaltılarak uygulanır (Yön. m.8/3).

Geçici maddî yardım, korunan kişinin kimlik numarası ve banka hesap numarası beyanına istinaden, kararın ŞÖNİM'e tebliğ edilmesini müteakiben hazırlanan bordro ile ödenir. Bordro, her ayın on beşinde ve otuzunda düzenlenerek tahakkuk eden meblağ ilgililerin banka hesabına yatırılır. Aynı tedbir kararında birden fazla kişi hakkında geçici maddî yardım yapılmasına dair karar verilmesi hâlinde bu kişiler aynı bordroda gösterilir ve ödemeler aynı banka hesap numarasına yapılır. Ödeme evrakına karar örneği eklenir. Geçici maddî yardıma dair ödemelere kararın geçerliliği süresince devam edilir.

⁸⁹ Aydınlatılmış rızadan kastedilen, tedbir kararı ile korunacak kişinin kendisi hakkında verilebilecek tedbir kararının anlayabileceği bir şekilde, tedbirin sebepleri, aşamaları ve sonuçları hakkında açıklama yapılarak bilgilendirilmesi ve özgür iradesi ile bu hususların tamamını anlayıp kabul ettiğine dair yazılı beyanın alınmasını, ifade etmektedir (Yön. m.3/1-a).

⁹⁰ Ceylan, s. 33. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Sağıroğlu, Mehmet Şerif, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, İstanbul 2013, s. 78.

Geçici maddî yardım yapılmasının kaldırılmasına ya da değiştirilmesine karar verilmesi hâlinde kararın geçerli olduğu gün üzerinden hesaplanarak ödeme yapılır. Korunan kişiye elden ödeme yapılmaz (Yön. m.8/4). Geçici maddî yardımlar için yapılan ödemeler, Bakanlık bütçesine, geçici maddî yardımlar için konulan ödenekten karşılanır. Geçici maddî yardıma ilişkin ödemelerin geri alımı söz konusu Yönetmelik m.42’de belirtilen esaslara göre yapılır (Yön. m.8/5). Daha önce de belirtildiği gibi diğer kanunlara göre yapılan yardımlar, geçici maddî yardım yapılması tedbirine karar verilmesine engel olmaz (Yön. m.8/6). Ayrıca, bu madde kapsamında yapılan ödemeler, gelir vergisi ile veraset ve intikal vergisinden, bu ödemeler için düzenlenen kâğıtlar ise damga vergisinden istisna tutulmuştur (Yön. m.8/7).

c) Rehberlik ve Danışmanlık Hizmeti

İsrarlı takip fiillerine maruz kalan kişi, birçok yönden zarar görebilir. Gerçekten, ısrarlı takip teşkil eden fiillere maruz kalan mağdurlar, ciddi psikolojik, sosyal ve ekonomik problemlerle karşı karşıya kalabilmekte, söz konusu fiiller sonucu mağdurda fiziksel ve psikolojik sorunlara bağlı rahatsızlıklar ya da işsizlik, sosyal çevreyle bağları koparma gibi olumsuz durumlar meydana gelmektedir⁹¹. İsrarlı takibin (stalking) mağdur üzerindeki bu olumsuz etkileri dikkate alındığında mağdura rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Bu çerçevede, kanundaki düzenlemeye göre, mülkî amir tarafından psikolojik, meslekî, hukukî ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi tedbirine karar verilebilmektedir (AKKŞÖDK. m.3/1-c). Korunan kişiye, kişinin psikolojik ve sosyo-ekonomik durumu değerlendirilerek, hakları, destek alabileceği kurumlar, meslek edindirme kurslarına katılmasına yönelik faaliyetlerde bulunmayı da kapsayacak şekilde iş bulma ve benzeri konularda gelişmesi ve uyum sağlaması, gerekli olan seçimleri, yorumları, plânları yapması ve kararları vermesine yarayacak bilgi ve becerileri kazandırmak ve psikolojik destek sağlamak üzere ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği içerisinde gerekli hizmetlerin verilmesine yönelik tedbir kararı verilebilecektir (Yön. m.9/1). Korunan kişinin hukukî rehberliğe ihtiyacı olması hâlinde yönetmelik m.48’de yer alan davalara müdahil olmayı da içeren gerekli destek ve danışmanlık hizmeti verilir (Yön. m.9/2). Bu hizmetlerin yerine getirilmesinde gerekli olan koordinasyon ŞÖNİM tarafından sağlanmaktadır (Yön. m.9/3).

⁹¹ Douglas, Heather, Personal Protection and the Law: Stalking, Domestic Violence and Peace and Good Behaviour, http://www.justice.gov.za/alraesa/conferences/2005sa/papers/s2A_douglas.pdf, (Erişim Tarihi: 09.11.2014).

d) Geçici Koruma Altına Alma

Hayatî tehlikesinin bulunması hâlinde, ilgilinin talebi üzerine veya resen geçici koruma altına alınmasına mülkî amirce karar verilebilir (AKKŞÖDK. m.3/ç). Bu Kanun anlamında, hayatî tehlike, bir kimsenin ölümle sonuçlanabilecek bir şiddet olayına maruz kalması ya da kalma ihtimalinin bulunması hâlini ifade eder. Böyle bir durumda, hâkim, kişinin geçici olarak koruma altına alınmasına karar verecektir. Mülkî amir veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde kolluk amiri, olayın niteliği, şikâyet ve ihbar göz önünde bulundurularak şiddet mağdurunun hayatî tehlikesinin bulunması hâlinde ilgilinin talebi üzerine veya re'sen geçici koruma altına alma tedbirini verebilir (Yön. m.10/1). Geçici koruma altına alınma tedbir kararının yerine getirilmesinden, hakkında koruyucu tedbir kararı verilen kişilerin yerleşim yeri, bulunduğu veya tedbirin uygulanacağı yerdeki kolluk görevli ve yetkilidir. Korunan kişi, acil durumlarda hemen, diğer hâllerde ise yirmi dört saat öncesinden gideceği yere ilişkin olarak görevli ve yetkili kolluğa bilgi verir. Kolluk tarafından korunan kişinin gideceği yerdeki kolluk gecikmeksizin haberdar edilir ve tedbir kararı uygulanmaya devam olunur (Yön. m.10/2).

Korunan kişinin ne şekilde koruma altına alınacağı, şiddet mağduruna yönelik muhtemel tehdit ve risk göz önüne alınarak şiddet mağduru ve şiddet uygulayanın durumunun değerlendirilmesi suretiyle 11/11/2008 tarihli ve 27051 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Cumhuriyet Başsavcılıkları ve Mahkemelerce Alınacak Tanık Koruma Tedbirlerine İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelikte yer alan fizikî koruma tedbirleri hâkim veya mülkî amir tarafından, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde kolluk tarafından belirlenir (Yön. m.10/3). Korunan kişiye, geçici koruma kararının kapsam ve içeriği, şiddet veya şiddete uğrama tehlikesinin varlığı hâlinde arayabileceği telefon numaraları, kolluğun sorumlulukları, hangi durumlarda kolluğa bilgi vermesi gerektiği, hangi kolluk biriminin geçici koruma hizmetinden sorumlu olduğu ve benzeri hususlar, kolluk tarafından açıklanarak tutanağa geçirilir ve tebliğ edilir (Yön. m.10/4).

3. Hâkim Tarafından Koruyucu veya Önleyici Tedbir Kararı Verilmesi

a) Hâkim Tarafından Verilecek Koruyucu Tedbirler

6284 sayılı Kanun kapsamında, korunan kişilerle ilgili olarak aşağıdaki koruyucu tedbirlerden birine, bir kaçına veya uygun görülecek benzerlerine hâkim tarafından karar verilebilir. Hâkim, bu konuda geniş bir takdir yetkisine

sahip olup, Kanunda yer alan “benzer” ifadesinden hareketle bunların sınırlı sayıda olmadığı sonucuna varılmaktadır. Buna göre, somut olayın şartlarına göre hâkim, uygun göreceği başka benzer tedbirlere de karar verebilecektir⁹².

Kanun koyucu, özellikle şiddetin varlığı durumunda, hâkimin acilen duruma müdahale ederek, şiddetin durdurulması ve tekrarını önlemek için tedbirler alınmasını öngörmektedir. Bu yüzden, hâkimden şiddete ilişkin ciddi iddiaların, emarelerin ve bilgilerin varlığı hâlinde şiddetin mutlak surette gerçekleştiğine ilişkin kapsamlı bir araştırma yapması beklenemez. Zira, böyle bir araştırmaya girilmesi zaman kaybı olacağı gibi şiddet veya ısrarlı takip mağdurunun zarar görmesine sebebiyet verebilecek ve kanunun amacını imkânsız hâle getirebilecektir. Öyleyse, şiddetin veya ısrarlı takibin varlığı konusunda yeterli bir şüphe, hâkim tarafından gerekli tedbirlerin alması için yeterlidir⁹³. Hâkim, şiddet uyguladığı iddia edilen tarafı dinlemeden de karar verebilir⁹⁴.

aa) İşyerinin Değiştirilmesi

Şiddet mağduru, ısrarlı takip teşkil eden fiillerle, yaşadığı ortam dışında, özellikle çalıştığı işyerinde de karşılaşabilmektedir. Butarzdavranışlar, işyerinde mağdurun iş arkadaşları ya da işvereni tarafından gerçekleştirildiğinde, ısrarlı takip, işyerinde psikolojik taciz (mobbing)’e dönüşebilir. Zira, bir kişinin diğerini düşmanca bir tavırla ya da beğeni sebebiyle sürekli göz hapsinde tutması, onu psikolojik baskı altına alması veya mağdurda korku uyandırması, işyerinde gerçekleştiğinde mobbing kapsamında değerlendirilebilecektir. Gerçekten, mobbing, işyerinde özellikle hiyerarşik yapılanmalarda veya kontrolün ve denetimin zayıf olduğu işyerlerinde gücü elinde bulunduran kişinin ya da grubun, diğerlerine psikolojik yollardan, uzun süreli sistematik baskı uygulaması olarak ifade edilmektedir⁹⁵. Mobbing, çalışma psikolojisi alanında yapılan araştırmalar dikkate alındığında, çalışanların birbirlerini rahatsız etmesi ve birbirlerini huzursuz edici davranışlarla taciz etmeleri, birbirlerine kötü davranışları kısaca; kişilerin birbirlerine psikolojik şiddet uygulamaları anlamına gelmektedir⁹⁶.

⁹² Erdem, s. 59.

⁹³ Erdem, s. 69.

⁹⁴ 2. HD., 18.9.2003, E. 2003/ 9980, K. 9980/ 11604: “Sulh Hukuk Mahkemesi mağdurların tekrar şiddete uğrama ihtimalini göz önüne alarak başvurusunun hemen ardından tanık ya da karşı tarafın dinlenmesine gerek olmadan bu kararı verebilecektir. Şiddete uğrayanların mahkemede şiddete uğrama ihtimallerini kanıtlama yükümlülüğü de bulunmamaktadır” (Erdem, s. 69).

⁹⁵ Bkz., <http://tr.wikipedia.org/wiki/Mobbing> (Erişim tarihi: 11.2.2015).

⁹⁶ Tınaz, Pınar, Mobbing, İş Yerinde Psikolojik Taciz, Çalışma ve Toplum Dergisi, S.3, 2006,

İşyerinde ortaya çıkan psikolojik tacizde, işveren veya çalışanlardan bir ya da bir kaçının, hedef seçilmiş bir kişiye karşı ısrarlı ve sistematik bir şekilde, yıldırıcı, kişinin özgüvenini sarsıcı, aşağılayıcı, dışlayıcı, yok sayıcı, haksız söz veya davranışları yöneltilmektedir⁹⁷. Mağdurun işyerinde bu tür davranışlara maruz kalması anlamına gelen mobbing, 6284 sayılı Kanun anlamında ısrarlı takiple yakın ilişkili bir kavram olarak kabul edilirse, kanunda yer almayan mobbing mağduru da aynı kanun kapsamında değerlendirilerek ısrarlı takibe kıyasen Kanunun ve Yönetmeliğin öngördüğü hukukî korumadan yararlanabilir. Bu bağlamda, mağduru şiddetin özgün bir türü olan mobbing'ten korumak adına hâkim başvuru üzerine işyerinin değiştirilmesi tedbirine de başvurulabilecektir (Yön. m.13/1). Karar hâkim tarafından, korunan kişi bakımından en uygun koşullar göz önüne alınarak yerine getirilmek üzere kişinin iş yerine tebliğ edilir (Yön. m.13/2). Karar, yetkili kurum veya kişi tarafından yerine getirilir. İş yeri değiştirilmesine dair tedbir kararının kaldırılması hâlinde de karar işyerine tebliğ edilir (Yön. m.13/3).

bb) Ayrı Yerleşim Yeri Belirlenmesi

Hâkim, şiddete uğrama tehlikesi ile karşı karşıya olan, şiddete uğrayan ya da ısrarlı takip mağduru olan eşin talebi üzerine, müşterek yerleşim yerinden ayrı bir yerleşim yeri edinmesine imkân tanır (Yön. m.14/1). Hakkında ayrı yerleşim yeri belirlenmesine dair tedbir kararı verilen kişinin müracaatı üzerine, nüfus müdürlüğü tarafından kişinin talebine uygun olarak adresle ilgili işlemler yerine getirilir (Yön. m.14/2).

cc) Aile Konutu Şerhi Verilmesi

Bu tedbir, ısrarlı takip mağdurunun korunması anlamında etkili bir tedbir olmasa da eşin şiddet mağduru olduğu durumlarda, şiddetin ekonomik boyutunun önlenmesine yardımcı olabilecek⁹⁸, Medenî Kanunda zaten var olan bir tedbirin yinelenmesi niteliğindedir.

dd) Kimlik ve İlgili Diğer Bilgi ve Belgelerin Değiştirilmesi

Şüphesiz, ısrarlı takipten kurtulmak amacıyla mağdura ait bir takım bilgilerinin gizlenmesi veya değiştirilmesi mağdurun korunması açısından yararlı olabilecektir. Korunan kişi bakımından hayatî tehlikenin bulunması ve bu tehlikenin önlenmesi için diğer tedbirlerin yeterli olmayacağına anlaşılması

s. 11-22, s. 12.

⁹⁷ Demircioğlu, Huriye Reyhan, Kişilik Hakkı İhlalinin ve Borca Aykırılığın Bir Türü Olarak İşyerinde Psikolojik Taciz (Mobbing), GÜHFD, C. 11, S. 1-2, 2007, s. 113-146, s. 116.

⁹⁸ Günay, s. 658.

hâlinde ve ilgilinin aydınlatılmış rızasına dayalı olarak 27/12/2007 tarihli ve 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu hükümlerine göre kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesi mümkündür (AKKŞÖDK. m.4/ç).

b) Hâkim Tarafından Alınacak Önleyici Tedbirler

aa) Şiddet Tehdidinde veya Küçük Düşürmeyi İçeren Söz ve Davranışlarda Bulunmama

Hâkim, failin, şiddet mağduruna yönelik olarak şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmamasını emredebilir (AKKŞÖDK. m.5/1-a; Yön. m.18/1). Bu hüküm ısrarlı takip fiili açısından değerlendirilse, hâkim, ısrarlı takip failinin mağdura karşı şiddete veya korkuya yönelik davranışlarda bulunmamasına hükmedebilir. Hâkimin vereceği karar, dövme, sövme, hakaret, zora koşma, tehdit etme gibi fizikî veya manevî darp, şiddet veya korku verici davranışları durdurmasına yönelik emirler içeren bir hüküm verebilecektir⁹⁹. Bu tedbirde, şiddet uygulayan kişinin, bu şiddeti durdurması, tehdidi sona erdirmesi konusunda hâkim tarafından şifahen uyarılması, ülke genelinde rastlanılan şiddet olaylarının ağırlığı ve hayatın olağan akışı nazara alındığında etkili bir tedbir olarak ifade edilemeyebilir. Ancak, bu tedbirin tek başına gerekli korumayı sağlayamayacağı belirginse bu tedbirin yanında başka tedbirlere de başvurulacak tedbirin etkinliği artırılabilir.

bb) Uzaklaştırma ve Konutun Korunan Kişiye Tahsisi

Hâkim, şiddet uygulayan, ısrarlı takip fiillerini işleyen eş veya aile bireyini müşterek evden uzaklaştırarak, müşterek evi, şiddete maruz kalan diğer eş ve aile bireylerine tahsis edebilir. Ayrıca hâkim, şiddet uygulayan eş veya diğer aile bireyinin eve veya işyerine yaklaşmasını da yasaklayabilir¹⁰⁰. Hâkim bu tedbire karar verirken uygulanan şiddetin yoğunluğunu göz önünde bulundurarak mağdurun korunmasına yönelik olarak bu tedbirin alınmasını haklı kılan sebeplerin mevcut olduğunun tespiti durumunda, bu tedbire başvuracaktır. Sadece fiziksel şiddet hâlinde değil, psikolojik ve hatta ekonomik şiddetin olduğu durumlarda da bu tedbirin alınması uygun olabilir. Şüphesiz, bu tedbirin alınması gerekliliğini ve bunun uygun olup olmadığını

⁹⁹ **Güven**, Kudret, 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Getirdiği Hukuki Tedbirler, GÜHFD, C. 2, S. 1-2, (Prof. Dr. İhsan TARAKÇIOĞLU'na Armağan), Haziran-Aralık 1998, s. 1-28, s. 24.

¹⁰⁰ **Ruhi**, s. 540.

hâkim takdir eder. Hâkim, bu tedbiri alırken özellikle çocukların yaşlarını, cinsiyetlerini, psikolojik durumlarını da dikkate almalıdır¹⁰¹.

Ayrıca, hâkim ya da mülk amir, talep edilmesi hâlinde korunan kişiye, şiddet uygulayana ya da bu kişilerin yakınlarına ait kişisel eşya ve belgelerin kolluk marifetiyle kendilerine teslim edilmesine karar verebilir. Teslim edilecek kişisel eşya ve belgeler, tedbir kararında gösterilir (Yön. m.19/2). Bu tedbirin uygulanması, şiddet uygulayanın uzaklaştırıldığı konutun kira, elektrik, su, telefon, doğalgaz ve benzeri giderlerini karşılamaya devam etmesine engel teşkil etmez. Hâkim, şiddet uygulayanın, koruma kararı süresince aile konutunun kira sözleşmesini feshetmemesine, kamu konutu tahsisinin kaldırılması yönünde talepte bulunmamasına ve bu tür yükümlülüklerinin devamı ile uygun göreceği diğer tedbirlere de karar verebilir (Yön. m.19/3). Kira sözleşmesine ilişkin tedbir kararı kiralayana, kamu konutu tahsisinin kaldırılmamasına yönelik tedbir kararı ise ilgili kamu kurumuna bildirilir (Yön. m.19/4).

cc) Korunan Kişinin Bulunduğu Yere Yaklaşmama

Şiddet uygulayanlarla ilgili olarak söz konusu kişinin, korunan kişilere, bu kişilerin buldukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması tedbirine hâkim tarafından karar verilebilir (AKKŞÖDK. m.5/1-c, Yön. m.20/1). Uygulamada, ısrarlı takip oluşturan fiiller daha çok fiziksel şiddet içerdikleri, en azından fiziksel şiddetle sonuçlandıkları için bu tedbirin diğer tedbirlere göre ısrarlı takip bakımından çok daha etkili bir tedbir olacağı ifade edilmelidir.

dd) Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasının Sınırlandırılması

Çocukla kişisel ilişki kurulmasının¹⁰² failin davranışları nedeniyle çocuk üzerindeki olumsuzluk etkileri düşünülerek bu tedbir bağlamında kişisel ilişkiye müdahale edilebilmektedir. Zira, şiddet ya da ısrarlı takip faili, ilgilinin çocuğunu fiilini gerçekleştirmekte bir araç olarak kullanabileceği gibi bizzat çocuk da ısrarlı takibin mağduru olabilir. Bu anlamda, hâkim tarafından daha önce verilmiş, çocukla kişisel ilişki tesis etme kararı varsa kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılmasına veya durumun özelliğine göre sınırlandırılmasına ya da tümüyle kaldırılmasına ilişkin tedbirler alınabilir (AKKŞÖDK. m.5/1-ç; Yön. m.21/1).

¹⁰¹ Erdem, s. 52.

¹⁰² Serdar, İlknur, Kişisel İlişki Kurma Hakkı, DEÜHFD, C. 9, Özel Sayı, 2007, s. 739-781, s. 739.

ee) Yakınlara, Tanıklara ve Çocuklara Yaklaşmama

Gerekli görülmesi hâlinde hâkim, şiddet uygulayanın, şiddete uğramamış olsa bile korunan kişinin yakınlara, şiddetin tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin hâller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmamasına ilişkin karar verilebilir (AKKŞÖDK. m.5/1-d; Yön. m.22/1).

ff) Eşyaya Zarar Vermeme

6284 sayılı Kanunun amacı, sadece kişinin şiddet sonucu vücut bütünlüğünün korunması değildir. Kanun kapsamında korunan kişilerin malvarlığı da güvence altına alınmıştır. Bu çerçevede, hâkim tarafından, şiddet uygulayanın, korunan kişinin şahsî eşyalarına ve ev eşyalarına¹⁰³ zarar vermemesine yönelik tedbir kararı verebilir (AKKŞÖDK. m.5/1-e, Yön. m.23/1). Tedbir ile korunması amaçlanan eşyanın niteliği itibarıyla Kanun'da bir sınırlandırma öngörülmemiştir. Eşya taşınır veya taşınmaz nitelikte olabileceği gibi, maddî ve ekonomik değer taşıyan eşyalar yanında manevî değeri bulunan eşyalar da tedbire konu olabilir¹⁰⁴.

ag) İletişim Araçlarıyla Rahatsız Etmeme

Hâkim tarafından, şiddet mağdurunun korunması amacıyla, şiddet uygulayanın görsel, işitsel, yazılı, internet ve benzeri iletişim araçlarıyla ya da sair surette korunan kişiyi rahatsız etmemesine yönelik karar verilebilir (AKKŞÖDK. m.5/1-f, Yön. m.24/1). Her arama, bu tedbire aykırılık teşkil etmez. Burada amaç, mağdurun manevî varlığının korunarak, bu süre zarfında kendisini güvende hissetmesini sağlamak olduğu için rahatsız etme niteliği taşımayan aramalar tedbire aykırı değildir. Örneğin, babanın, çocuğunun doğum gününü kutlamak için veya ekonomik bir soruna ilişkin olarak hane

¹⁰³ Zarar verilen eşyanın kapsamına ilişkin olarak, "Eşe ait eşya kavramı sadece tedbir talep eden eşe değil, zarar veren eşe ait olan eşyaları da kapsamalıdır. Her ne kadar mülkiyet hakkı sahibine tanınan tasarruf yetkisi, eşyanın terki, imhası suretiyle malikin mülkiyet alanından çıkarılmasına olanak verirse de bu eşyanın ailenin müşterek kullanımına tahsis edildiği hâllerde 4320 sayılı Kanun (bugün için 6284 sayılı Kanun) ile öngörülen tedbirlere başvurulabilmelidir. Şu hâlde müteceviz eşin zati eşyası dışında olan eşyanın diğer eşe ait olup olmadığına bakılmaksızın korunması talep olunabilmelidir. Şöyle ki koca tarafından alınmış olmasına rağmen buzdolabı, çamaşır makinesi gibi sosyal hayatın vazgeçilmez ihtiyaçlarından olan eşyanın, eşin sinirli bir ânında kırılıp dökülmesinin önlenmesi, ailenin korunması açısından zorunlu ve uygun görülmelidir. Aksi takdirde mal ayrılığı rejiminde eşlere tanınan bağımsız tasarruf yetkisi kötüye kullanılmış olacaktır ki kanun bunu korumaz (TMK. md.2/II)". Naklen, **Güven**, s. 25.

¹⁰⁴ **Hacıoğlu**, Burhan Caner, 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunla İhdas Edilen Ailenin Korunmasına Dair Kanuna Muhalefet Suçu Üzerine Bir İnceleme, AÜEH, C.III, S.1, 1999, s. 39-47, s. 43; **Tığlı**, s. 519.

halkını telefonla araması veya herhangi bir yolla haber göndermesi karara aykırılık oluşturmaz¹⁰⁵. Bu araçlardan kastedilen günlük hayatta kullanılan bilgisayar, telefon, radyo, televizyon programları, faks, telgraf, mektup gibi kişisel iletişim araçlarıdır. Söz gelimi, eşine her gün gönderdiği kart ile hakaret eden, sürekli olarak telefonla rahatsız eden, yönettiği veya katıldığı televizyon veya radyo programında eşine sataşan, elektronik posta yoluyla ileti gönderen kimsenin, karşı tarafa verdiği bu tür rahatsızlıkların engellenmesi¹⁰⁶ gerekir. Hâkim, vereceği kararla kişiyi bu tür davranışlardan men eder¹⁰⁷.

ah) Silah Teslimi

Hâkim tarafından, şiddet mağdurunun korunması amacıyla şiddet uygulayana ait silâhların kolluğa teslimine ve tedbir süresinin sonuna kadar emanetine yönelik karar verilebilir (AKKŞÖDK. m.5/1-g, Yön. m.25/1). Bu tedbir, ileride ortaya çıkması muhtemel şiddet olaylarının önlenmesine yöneliktir. Bu tedbire başvurulabilmesi için, şiddet uygulayanın o zamana kadar şiddet uygulamalarında bu araçlara başvurmuş olmasına gerek yoktur. Hatta uygulanan şiddet fiziksel şiddet olmasa bile hâkim bir tehlikenin var olduğuna kanaat getirirse, bu tedbire başvurabilir. Ayrıca hâkim, bu araçların teslimi için şiddet uygulayan aile bireyine, teslim konusunda bir süre tayin etmelidir. Belirlenen teslim süresinde söz konusu araçlar teslim edilmediği takdirde, emre uyulmaması nedeniyle kanunda bahsedilen yaptırım hükmedilir (AKKŞÖDK. m.13)¹⁰⁸. Bu tedbir ile hükmedilen teslim, niteliği itibarıyla ceza hukuku anlamında bir müsadere değildir. Ancak, hâkim kararıyla sağlanan bir muhafaza tedbiridir¹⁰⁹. Burada verilen karar, o anda mevcut olan silahlara ilişkindir, ancak karar verildikten sonra silah edinilmesi bu tedbire aykırılık teşkil edecektir. Hâkimin tedbir kararında ileride silah edinmemesine de hükmetmesi, bu tedbirin uygulanması açısından yararlı olacaktır¹¹⁰.

¹⁰⁵ Karınca, Uygulama, s. 29; Tıǧlı, s. 521.

¹⁰⁶ Anayasa'nın 22 nci maddesi uyarınca, herkes haberleşme hürriyetine sahip olup, Kanun'da düzenlenen bu tedbirde amaç bireyler arasında gerçekleşen iletişimin yasaklanması suretiyle anayasal bir özgürlüğün kısıtlanması değildir. Aile Hukuku açısından değerlendirildiğinde 4787 sayılı Kanun'un 7 nci maddesinde aile mahkemelerinin öncelikle aile içindeki karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörünün korunması için gerektiğinde uzmanlardan da yardım alarak sorunların sulh yoluyla çözümü öngörülmüştür. Aile bireylerinin tamamen iletişiminin kesilmesi bu Kanun'da belirtilen "sulha teşvik" kurumunun da işlevini azaltmak anlamına gelmektedir. Bkz., Köseoǧlu, Bilal, Ailenin Şiddetten Korunması, TBBD, , S. 77, 2008, s. 530.; Tıǧlı, s. 521.

¹⁰⁷ Güven, s. 25.

¹⁰⁸ Erdem, s. 64.

¹⁰⁹ Ruhi, s. 541.

¹¹⁰ Tıǧlı, s. 523.

ai) Kamu Görevi Nedeniyle Kullanılan Silahın Teslimi

Hâkim, şiddet uygulayan, silah taşınması zorunlu olan bir kamu görevi ifa etse bile bu görevi nedeniyle zimmetinde bulunan silahı bu şahsın kurumuna teslim etmesine yönelik karar verebilir (AKKŞÖDK.m.5/1-ğ; Yön. m.26/1). Silahı teslim alan kurum âmiri, karar süresinin sonuna veya tedbirin değiştirildiğine ya da kaldırıldığına dair yeni bir karar verilmedikçe birinci fıkra hükümlerine göre verilen tedbir kararını uygulamaya devam eder ve silahı hiçbir şekilde iade etmez (Yön. m.26/2).

aj) Alkol veya Uyuşturucu ya da Uyarıcı Madde Kullanmama ve Bağımlılık Hâlinde Muayene ve Tedavi

Hâkim, korunan kişilerin buldukları yerlerde alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaması ya da bu maddelerin etkisinde iken korunan kişilere ve bunların buldukları yerlere yaklaşmaması, bağımlılığının olması hâlinde, hastaneye yatmak dâhil, muayene ve tedavisinin sağlanmasına karar verebilir (AKKŞÖDK. m.5/1-h; Yön. m.27/1).

Bu tedbirin uygulanması, özellikle keyif verici, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kişinin özgür iradesi üzerindeki etkisi dikkate alınarak şiddet eğilimini artırdığı, şiddeti tetiklediği veya uygulanan şiddeti yoğunlaştırdığı hâllerde mağdurun korunması adına önem arz etmektedir. Tedbir, bu maddelerin ortak konutta kullanılmaması ile birlikte bu maddeleri kullanmış olarak, onların etkisi altında konuta gelmemeyi de içermelidir. Koruma tedbirinin amacı madde kullanılmasını yasaklamak değildir, tam tersine maddelerin etkisiyle meydana gelebilecek olası şiddet fiillerini engellemektir¹¹¹.

Hakkında önleyici tedbir kararı verilen kişinin, bir sağlık kuruluşunda muayene veya tedavi olmasının sağlanması ve sonuçları ile tedbirin kişi üzerindeki etkilerinin takibi ŞÖNİM tarafından ilgili kurum veya kuruluş ile koordinasyon içerisinde yerine getirilir. ŞÖNİM olayın özelliğine göre bu kararın yerine getirilmesi sırasında kolluktan yardım isteyebilir (Yön. m.27/2). Hakkında tedbir kararı verilen kişinin sağlık kuruluşunda tedaviyi reddetmesi hâlinde durum tutanakla tespit edilerek ivedilikle Cumhuriyet başsavcılığına ve ŞÖNİM'e bildirilir (Yön. m.27/3). Bu tedbirin uygulanmasına ilişkin giderler, 44 üncü maddenin üçüncü fıkrasındaki usul ve esaslara göre karşılanır (Yön. m.27/4).

¹¹¹ Erdem, s. 65.

ak) Bir Sağlık Kuruluşunda Muayene ve Tedavi

Aile hekimlerinin ve adlî tıp uzmanlarının da belirttiği üzere şiddetin kaynağında bazı biyolojik nedenler yer alabilir. Bu nedenler, özellikle bazı hormonların etkisi, şizofreni, paranoid şizofreni gibi akıl hastalıkları ve anti-sosyal kişilik bozukluğu gibi ruhsal rahatsızlıklar olabilir. Şiddetin temelinde böylesi rahatsızlıklar olması ihtimali çok kuvvetlidir¹¹². Bu nedenle, şiddet uygulayan eşin bu tür rahatsızlıkların etkisinde olması şüphesi ile hâkim, şiddet uygulayan eşin tıbbî destek alması konusunda gereğini yapmalıdır¹¹³. Bu nedenlerden dolayı hâkim söz konusu kişinin bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması ve tedavisinin sağlanmasına yönelik olarak tedbir kararı verilebilir (AKKŞÖDK. m.5/1-ı). Böylece, hâkim tarafından verilen karar yoluyla şiddet uygulayanın, şiddet eğilimine yol açan davranışlarını önlemek amacıyla, sağlık kuruluşuna muayene veya tedavisi için gerekli başvuruyu yapması ve tedavisinin sağlanması gerçekleşmektedir (Yön. m.28/1).

4. Kolluk Âmiri Tarafından Alınabilecek Tedbirler

6284 sayılı Kanun m.3/2'de gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde aynı maddenin birinci fıkrasında yer alan (a) ve (ç) bentlerindeki tedbirlere, ilgili kolluk âmirleri tarafından karar verebileceği düzenlenmiştir. Ancak, kolluk âmiri, tedbire ilişkin evrakı en geç kararın alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde mülkî amirin onayına sunmalıdır. Mülkî âmir tarafından kırk sekiz saat içinde onaylanmayan tedbirler kendiliğinden kalkar. Ayrıca, AKKŞÖDK. m.5/2'de gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde birinci fıkranın (a), (b), (c) ve (d) bentlerinde yer alan tedbirler de, ilgili kolluk amirlerince de alınabilir. Kolluk âmiri evrakı en geç kararın alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde hâkimin onayına sunar. Hâkim tarafından yirmi dört saat içinde onaylanmayan tedbirler kendiliğinden kalkar. Buna göre, kolluk âmirinin alacağı bazı tedbirler niteliği nazara alınarak mülkî âmirin, bazıları ise ancak hâkimin usulü dairesinde onayı ile geçerli olurlar. Aksi takdirde herhangi bir işleme gerek kalmadan kendiliğinden hukuk dünyasından silinirler.

5. Tedbirlere Başvuruda İzlenecek Usul, Tedbir Kararının Verilmesi ve Tedbirin Yerine Getirilmesi

Tedbir kararları mağdurun, Bakanlığın veya kolluk görevlilerinin ya da cumhuriyet savcısının başvurusu üzerine verilebilir. Hiç şüphesiz, tedbir

¹¹² Erdem, s. 66. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Bilgel, Nazan/ Orhan, Hasan, Aile İçi Şiddet, Bursa 2006, s. 644.

¹¹³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Erdem, s. 66.

kararlarıyla amaçlanan sonucun gerçekleşebilmesi için tedbir kararının mümkün olan en kısa sürede verilmesi gerekir. Buna göre, kanunda tedbir kararlarının en çabuk ve en kolay ulaşılabilecek yer hâkiminden, aynı yer mülkî amirinden ya da kolluk biriminden talep edilebileceği ifade edilmelidir. (AKKŞÖDK. m.8/1). Yürürlükten kaldırılan 4320 sayılı Kanunda tedbirlerin uygulanacağı azamî süre altı ay olarak belirlenmişti. 6284 sayılı Kanunda ise tedbir kararının ilk alınışında en çok altı aylık bir tedbir söz konusu olacaktır. Ancak, burada tedbire karar verecek mercie takdir hakkı tanınarak, şiddet veya şiddet uygulanma tehlikesinin devam edeceğinin anlaşıldığı hâllerde, re'sen, korunan kişinin ya da Bakanlık veya kolluk görevlilerinin talebi üzerine tedbirlerin süresinin veya şeklinin değiştirilmesine, bu tedbirlerin kaldırılmasına veya aynen devam etmesine karar verilebilecektir (AKKŞÖDK. m.8/2).

Kanun kapsamında yer alan kişilerin korunabilmesi için gecikmeksizin karar verilmesi zorunlu olup somut olayda tedbir alınmasını gerektiren koşulların gerçekleştiğinin kesin olarak ispatı aranmayacaktır. Bu bağlamda, koruyucu tedbir kararı verilebilmesi için, şiddetin uygulandığı ya da ısrarlı takibin gerçekleştiği hususunda delil veya belge sunulması aranmaz. Önleyici tedbirler için kanunda böyle bir hüküm bulunmamasından yola çıkarak karşı kavram kanıtı yoluyla delil veya belge aranacağı sonucuna varılırsa da Kanunda söz konusu kararın geciktirilmeksizin verilmesi gerektiği ifade edilmiştir (AKKŞÖDK. m.8/3). Tedbire karar verildikten sonra tedbire ilişkin karar, korunan kişiye ve şiddet uygulayan ya da ısrarlı takipte bulunan kişiye tebliğ edilir. Ayrıca, tebliğde tedbir kararına aykırılık hâlinde şiddet uygulayan hakkında zorlama hapsinin uygulanacağı ihtarı yer alır.

Verilen tedbir kararlarına karşı ilgililerin mahkemeye itiraz etme hakları vardır. İtiraz kararın tefhim veya tebliğ tarihinden itibaren iki hafta içinde aile mahkemesine yapılır (AKKŞÖDK. m.9/1). Yapılan itiraz üzerine dosya, o yerde aile mahkemesinin birden fazla dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen daireye, son numaralı daire için birinci daireye, o yerde aile mahkemesinin tek dairesi bulunması hâlinde asliye hukuk mahkemesine, aile mahkemesi hâkimi ile asliye hukuk mahkemesi hâkiminin aynı hâkim olması hâlinde ise en yakın asliye hukuk mahkemesine gecikmeksizin gönderilir (AKKŞÖDK. m.9/2). İtiraz üzerine incelemeyi yapan mahkeme, bir hafta içinde incelemesini tamamlayarak kararını verir. Verilen karar kesin olup karara karşı kanun yolları kapalıdır (AKKŞÖDK. m.9/3). 6284 sayılı Kanun çerçevesinde alınan tedbir kararları, en seri vasıtalarla Bakanlığın

ilgili il ve ilçe müdürlükleri ile verilen kararın niteliğine göre Cumhuriyet başsavcılığına veya kolluğa bildirilir (AKKŞÖDK. m.10/1). Ancak, tedbir kararının ilgililere tefhim veya tebliğ edilmemesi, kararın uygulanmasına engel teşkil etmemektedir (AKKŞÖDK. m.10/5). Korunan kişinin geçici koruma altına alınmasına ilişkin koruyucu tedbir kararı ile şiddet uygulayan hakkında verilen önleyici tedbir kararlarının yerine getirilmesinden, hakkında koruyucu veya önleyici tedbir kararı verilen kişilerin yerleşim yeri veya bulunduğu ya da tedbirin uygulanacağı yer kolluk birimi görevli ve yetkilidir (AKKŞÖDK. m.10/3).

V. SONUÇ

Israrlı takip, Türk hukuku açısından yeni bir kavramdır. Bu yüzden, buna ilişkin olarak mağdurun korunması adına özel bir kanunî düzenleme bulunmamaktadır. Bu sebeple, Türk hukuku açısından ısrarlı takip tanımı, kapsamı ve ısrarlı takip mağdurunun korunması henüz tam olarak belirginleşmiş değildir. Esasen ısrarlı takibin Türk hukukuna dahil oluşu Türkiye'nin de taraf olduğu İstanbul Sözleşmesi ile gerçekleşmiştir. Sözleşmenin 34. maddesinde ısrarlı takibe yer verilmiş, ancak sözleşmede ısrarlı takibin tanımı ve kapsamının tespiti açısından detaylı bir düzenleme öngörülmemiştir. Bu sözleşmeden daha sonra kabul edilerek yürürlüğe giren 6284 sayılı Kanunun 1 inci maddesinde, bu Kanun çerçevesinde korunacak kişiler arasında ısrarlı takip mağduruna yer verilmiş, ancak kanunda ısrarlı takibe yönelik olarak tanımlayıcı herhangi bir hükme yer verilmemiştir.

Israrlı takip içeren fiillerin şiddetin özel bir türü olduğundan hareketle ısrarlı takip şeklinde gerçekleşen şiddeti uygulayanın fail; bu şekilde şiddete maruz kalanın ise mağdur olacağı kabul edilmelidir. Böylece, Kanunda ısrarlı takibe ilişkin ayrıntılı düzenleme bulunmasa da ısrarlı takip mağduru şiddete uğrayan olarak 6284 sayılı Kanun anlamında şiddeti önlemeye yönelik olarak getirilmiş her türlü hukukî korumadan yararlanacaktır. Aynı tespitin, 6284 sayılı Kanunda yer almayan mobbing açısından da geçerli olduğunu kabul etmek gerekir. Zira, iş yerinde psikolojik taciz niteliği taşıyan mobbing de bir şiddet eylemi olduğuna göre, 6284 sayılı Kanunun sağladığı korumanın işyerinde psikolojik tacize uğrayan kişiler açısından mahiyetine uygun düştüğü ölçüde uygulanması mümkün gözükmektedir.

6284 sayılı Kanuna ilişkin olarak çıkarılan yönetmelikte aralarında aile bağı bulunup bulunmadığına bakılmaksızın ısrarlı takip teşkil eden fiillerin gerçekleştirilmesi durumunda, ısrarlı takibin var olduğu kabul edilmiştir. Zira,

burada önemli olan husus, söz konusu fiillerin şiddet uygulayan tarafından, şiddet mağduruna yönelik olarak güvenliğinden endişe edecek şekilde fizikî veya psikolojik açıdan korku ve çaresizlik duygularına sebep olacak biçimde gerçekleştirilmesidir. Bu bakımdan, Kanunun ısrarlı takibin varlığı noktasında mağdur ile fail arasında aile bağı ilişkisinin varlığını aramaması yerinde olmuştur. Gerçekten, ısrarlı takip teşkil eden fiiller her ne kadar eşler arasında yaygın görülse de, bu fiillerin aralarında evlilik ilişkisi bulunmayan kişiler, örneğin nişanlılar, sevgililer, tek taraflı aşk besleyen kişi ile diğeri veya hayranı ile ünlü bir kişi arasında meydana gelmesi de olağandır.

6284 sayılı Kanunun ilk maddesinde ısrarlı takip kavramından bahsedilirken *“tek taraflı ısrarlı takip mağduru”* ifadesine yer verilmiştir. Ancak ısrarlı takip mahiyeti gereği bir kişinin diğeriye karşı süreklilik arz eden rahatsız edici davranışlarda bulunması şeklinde gerçekleştiğinden, bu fiillerin karşılıklı bir şekilde ısrarlı takip olarak gerçekleştirilmesi mümkün gözükmemektedir. Bu yüzden *“tek taraflı”* ibaresine kanunda gereksiz olarak yer verildiği ifade edilmelidir. İsrarlı takip fiilleri hukuka aykırılığın özel bir görünümü olduğundan ve bu sebeple özel kanun niteliğindeki 6284 sayılı kanunda düzenlendiği için ısrarlı takip fiiline maruz kalan kişiler öncelikle bu Kanunda yer alan hukukî korumadan yararlanabileceklerdir. Bu koruma yollarının daha çok şiddeti önleme ya da var olan şiddete son verme amacı güttükleri için yetersiz kalmaları ya da mağduru ihtiyaçlarına cevap vermemeleri noktasında ise diğeri kanun hükümleri özellikle Medenî Kanunda kişiliği koruyan hükümler ile aynı hükümleri devamı niteliğinde Borçlar Kanununun haksız fiil hükümleri ve özellikle 58. madde hükmü yeterli hukukî korumayı sağlayacaktır.

Son olarak ifade etmek gerekir ki, şiddet gibi sosyal, psikolojik, fizyolojik, ekonomik ve daha akla gelmeyen başkaca pek çok etkenler beslenen karmaşık bir kavramın Türk toplumu gibi kalabalık nüfuslu bir toplumda, çıkarılacak katı hükümler ve tedbirler içeren bir kanunla birdenbire yok edilmesi hayal ürünüdür. Bu yüzden, şiddeti önlemek adına gerekli kanunî düzenlemeleri yapmak kadar şiddeti besleyen veya körükleyen diğeri etkenleri de yok etmeyi ihmal etmemek gerekir. Özellikle toplum bireylerini daha aile içinde iken şiddeti önlemek adına eğitmek için gerekli tedbirleri almak, ebeveyn eğitimi ile çocuk eğitimini birleştirerek topyekûn şiddetin tüm toplum düzeylerinde yok edilmesine karşı mücadeleye başlamak bu anlamda ilk adım olabilir.

KAYNAKLAR***

Akıntürk, Turgut/ **Ateş Karaman**, Derya: Türk Medenî Hukuku, Aile Hukuku, Cilt II, 15. Baskı, İstanbul 2013.

Akipek, Jale/ **Akıntürk**, Turgut/ **Ateş Karaman** Derya: Türk Medenî Hukuku, C. I, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, 9. Baskı, İstanbul 2012.

Artuk, M. Emin/ **Gökçen**, Ahmet/ **Yenidünya**, Caner: Ceza Hukuku Özel Hükümler, 12. Baskı, Ankara 2012.

Avrupa Konseyi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, [http:// hudoc.echr.coe.int/sites/eng/ pages/ search.aspx?i=001-92945](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-92945) (Erişim Tarihi: 07.11.2014).

Ayan, Mehmet / **Ayan**, Nurşen: Kişiler Hukuku, 6. Baskı, Konya 2014.

Badur, Emel: Ailenin Korunması Alanındaki Son Gelişmeler, TBBD, S. 84, 2009, s. 63-92.

Balo, Yusuf Solmaz: Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Uygulanması, Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi, S. 6, 2003, s. 23-32.

Baum, K/ **Catalano**, S./ **Rand**, M.: National Crime Victimization Survey Stalking Victimization in the United States, <https://www.victimsofcrime.org/docs/src/baum-k-catalano-s-rand-m-rose-k-2009.pdf?sfvrsn=0> (Erişim Tarihi: 07.11.2014).

Bilgel, Nazan/ **Orhan**, Hasan: Aile İçi Şiddet, Aile Hekimliği, Bursa 2006.

Black, Michele C.: The National Intimate Partner and Sexual Violence Survey: 2010 Summary Report: Atlanta, GA: National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention, 2011, [http://www.cdc.gov/violenceprevention/ pdf/nisvs_report2010-a.pdf](http://www.cdc.gov/violenceprevention/pdf/nisvs_report2010-a.pdf) (Erişim Tarihi: 07.11.2014).

Ceylan, Ebru: Türk Hukukunda Aile İçi Şiddet ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesiyle İlgili Yeni Düzenlemeler, TBBD, Yıl 26 Kasım- Aralık, S. 109, 2013, s. 13-54.

*** Aynı yazarın birden fazla eserine yapılan atıfları ayırmak için kullanılan kısaltmalar, ilgili eserin sonunda parantez içinde verilmiştir.

Davis, Joseph A.: Stalking Crimes and Victim Protection, Florida 2001.

Demircioğlu, Huriye Reyhan: Kişilik Hakkı İhlalinin ve Borca Aykırılığın Bir Türü Olarak İşyerinde Psikolojik Taciz (Mobbing), GÜHFD, C. 11, S. 1-2, 2007, s. 113-146.

Doğan, Recep: Kadına Yönelik Şiddetin Bir Türü Olarak Israrlı Takip (Stalking) Kavramı ve Suçu, ABD, S. 2, s. 136-154.

Douglas, Heather: Personal Protection and the Law: Stalking, Domestic Violence and Peace and Good Behaviour, http://www.justice.gov.za/alraesa/conferences/2005sa/papers/s2A_douglas.pdf (Erişim Tarihi: 09.11.2014).

Dural, Mustafa/ **Öğüz**, Tufan, Türk Özel Hukuku, C. II, Kişiler Hukuku, 10.Baskı, İstanbul 2010.

Erbaydar, Nükhet Paksoy: Kadın Sığınma Evleri, www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/.../siginmaevi_aylikyazi.doc (Erişim Tarihi: 30.11.2014).

Erdem, Mehmet: Aile içi Şiddet ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun, TBBD, S. 73, 2007, s. 46-77.

Ertürk, Şükrü/ **Özdamar**, Demet: Kadınlara Karşı Şiddet ve Ayrımcılık, DEÜHFD, C. 11, Özel Sayı, 2009, s. 1169-1218.

Günay, Mehmet: 6284 Sayılı Kanuna Göre Koruyucu ve Önleyici Tedbirler, TAAD, C. 1, S. (10, Yargıtay Onursal Başkanı A. Nazım Kaynak'a Armağan), 2012, s. 647-686.

Güven, Kudret: 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Getirdiği Hukuki Tedbirler, GÜHFD, C. 2, S. 1-2, (Prof. Dr. İhsan TARAKÇIOĞLU'na Armağan), Haziran-Aralık 1998, s. 1-28.

Hacıoğlu, Burhan Caner: 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunla İhdas Edilen Ailenin Korunmasına Dair Kanuna Muhalefet Suçu Üzerine Bir İnceleme, AÜEHFD, C. 3, S. 1, 1999, s. 39-47.

Hagemann-White, Carol: Protecting Women Against Violence, Analytical Study of the Results of the Third Round of Monitoring the Implementation of Recommendation Rec, 2002, 5 on The Protection of Women Against Violence in Council of Europe Member States.

Kadın Hakları Mevzuatı, İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi, <http://www.istanbulbarosu.org.tr/images/haberler/khmevzuat.pdf> (Erişim

Tarihi: 22.11.2014).

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2012-2015, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, http://www.kadininstatusu.gov.tr/upload/kadininstatusu.gov.tr/mce/2012/kadina_yonelik_sid_2012_2015.pdf (Erişim Tarihi: 22.11.2014).

Karal, Dilek/ Aydemir, Elvan: Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet, Uluslar Arası Stratejik Araştırmalar Kurumu: Usak Rapor No:12-01, Mart 2012. http://www.usak.org.tr/images_upload/files/1201%20kad%C4%B1na%20y%C3%B6nelik%20%C5%9Fiddet.pdf. (Erişim Tarihi: 03.02.2014)

Karınca, Eray: Kadına Yönelik Aile İçi Şiddete İlişkin Hukuksal Durum ve Uygulama Örnekleri, T.C Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, http://yenikadininstatusu.aile.gov.tr/data/542a8e0b369dc31550b3ac30/02_kyais_hukuksal_durum_kitabi.pdf (Erişim Tarihi: 22.11.2014) (**Karınca, Uygulama**)

Karınca, Eray: Sorularla Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, http://www.ankarabarosu.org.tr/Siteler/2012yayin/2011sonrasikitap/Kadina_Yonelik_Aile_ici_Siddet_ic.pdf (Erişim Tarihi: 17.10.2014). (**Karınca, Sorular**)

Kılıç, Muharrem: Yasal Koruma ve Güvence Sistemleri Açısından Şiddetin Hukuksal Çerçevesi (Legal Protection And Assurance System Of Violence In Terms Of The Legal Framework), LHD, C. 11, S. 132, 2013, s. 4-34.

Kızmaz, Zahir: Şiddetin Sosyo-Kültürel Kaynakları Üzerine Sosyolojik Bir Yaklaşım, FÜSBD, S.2, 2006, s. 247- 267.

Kjaerum, Morten: Violence Against Women: An Eu-Wide Survey Main Results, European Union Agency For Fundamental Rights, Luxembourg 2014.

Kocacık, Faruk: Şiddet Olgusu Üzerine, CÜ. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C. 2, S. 1, 2001, s. 1-7.

Köseoğlu, Bilal: Ailenin Şiddetten Korunması, TBBD, S. 77, 2008, s. 307-341.

Lingg, Richard A.: Stopping Stalkers: A Critical Examination of Anti-Stalking Statutes, St. John’s Law Review, Vol. 67, No. 2, 1993, s. 347-381.

Lemon, Nancy K.D.: Domestic Violence & Stalking: A Comment on

the Model Anti-Stalking Code Proposed by the National Institute of Justice, Battered Women's Justice Project, December 1994, <http://www.mincava.umn.edu/documents/bwjp/stalking/stalking.html> (Erişim tarihi: 29.10.2014).

Meloy, J. Reid/ Saunders, Rhonda: The Psychology of Stalking: Clinical and Forensic Perspectives, 1998, p. 26-27.

Moroğlu, Nazan: Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi (6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi), TBBD, S. 99, 2012, s. 357-380.

Mustaine, Elizabeth Ehrhardt / Tewksbury, Richard: A Routine Activity Theory Explanation for Women's Stalking Victimization, Violence Against Women, Vol. 5, No.1, 1999, p. 43-62.

Oğuzman, Kemal/ Seliçi, Özer/ Oktay-Özdemir Saibe: Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler), 12. Baskı, İstanbul 2012

Özbek, Veli Özer/ Kanbur, Mehmet Nihat/ Doğan, Koray/ Bacaksız, Pınar/ Tepe, İlker: Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 3. Baskı, Ankara 2012.

Özbilen, Arif Barış/ Soygüt Arslan, Mualla Buket: 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Değerlendirilmesi, "10. Yıl'a Armağan" İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:11 S. 22, 2012/2, s. 365- 387.

Princess Diana's Biography, <http://www.biography.com/people/princess-diana-9273782#image-young-princess-diana> (Erişim tarihi: 29.11.2014).

Ruhi, Ahmet Cemal: Ailenin Korunmasına Dair Kanun Çerçevesinde Eş ve Çocukların Aile İçi Şiddete Karşı Korunması, AÜEHFD, C. 8, S.1-2, 2004, s. 529-562.

Sağiroğlu, Mehmet Şerif: Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, İstanbul 2013.

Serdar, İlknur: Kişisel İlişki Kurma Hakkı, DEÜHFD, C. 9, Özel Sayı, 2007, s. 739-781.

Sheridan, Lorraine P./ Blaauw, Eric/ Davies, Graham M.: Stalking: Knowns And Unknowns, Trauma, Violence, & Abuse, Vol. 4, No. 2, 2003, p. 148-162.

Spitzberg, Brian H./ Cupach, William R.: What Mad Pursuit? Obsessive Relational Intrusion And Stalking Related Phenomena, Aggression

And Violent Behavior, 2003, p. 345–375.

Stalking Report, Committee On Equality And Non-Discrimination, Council Of Europe Parliamentary Assembly, Doc.13336, 15.10.2013, <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewPDF.asp?FileID=20036&lang=en> (Erişim Tarihi: 23.01.2015).

Şener, Ekin Bozkurt: Kadına Yönelik Aile İçi Şiddeti Önlemede 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Değerlendirilmesi, T.C.Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, http://yenikadınınstatusu.aile.gov.tr/dta/542a8e86369dc31550b3ac33/ekin_bozkurt_tez.pdf (Erişim Tarihi: 12.12.2014).

Şener, Ülker: 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Ne Getiriyor? Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, http://www.tepav.org.tr/upload/files/13330268091.6284_Sayili_Ailenin_Korunmasi_ve_Kadina_Yonelik_Siddetin_Onlenmesine_Dair_Kanun_Ne_Getiriyor.pdf. (Erişim Tarihi: 04.02.2015).

TBMM 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Gerekçesi, <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss181.pdf> (Erişim Tarihi: 09.11.2014).

The Law Reform Commission of Hong Kong, Stalking Report 2000, <http://www.hkreform.gov.hk/en/docs/rstalk-e.pdf>. (Erişim Tarihi: 09.11.2014).

The National Victim Center, “Stalking Questions and Answers” <http://www.nvc.org/ddir/info43.htm> (Erişim Tarihi: 12.12.2014).

Tıgılı, Hüseyin: Ailenin Korunmasına Dair Kanunda Yer Alan Tedbirler ve Bunların Uygulanması, TAAD, C. 1, S. 5, 2011, s. 487-538.

Tınaz, Pınar: Mobbing: İş Yerinde Psikolojik Taciz, Çalışma ve Toplum Dergisi, S. 3, 2006, s. 11-22.

Tjaden, Patricia/ **Thoennes**, Nancy: Full Report of the Prevalence, Incidence and Consequences of Violence Against Women, Full Report of the November 2000, <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/183781.pdf>. (Erişim Tarihi: 012.12.2014).

Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/TKAA2008-AnaRapor.pdf> (Erişim Tarihi:12.12.2014).

Türkmen, Ahmet: Yeni Bir Hukuki Olgu Olarak Israrlı Takip ve Taciz (Stalking) ve Bunun Türk Medenî Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi, DEÜHFD, C.11, Özel Sayı, 2009, s. 1387-1434.

U.S. Department of Justice Office of Justice Programs, Stalking and Domestic Violence: The Third Annual Report to Congress under the Violence Against Women Act, July 1998, <http://www.ojp.usdoj.gov> (Erişim tarihi: 30.10.2014).

Ulucan, Devrim: Eşitlik İlkesi ve Pozitif Ayrımcılık, DEÜHFD, C. 15, Özel Sayı (M. Polat SOYER'e Armağan), 2013, s. 369-383.

Walsh, Keirsten L.: "Safe and Sound at last? Federalized Anti-Stalking Legislation in the United States and Canada", Dickinson Journal of International Law, Vol. 14, No. 2, 1996, p. 373-402.

Zevkliler, Aydın/ **Acabey**, Mehmet Beşir/ **Gökyayla**, K. Emre: Medenî Hukuk, 6. Baskı, Ankara 1999.